

నాగపాణి వాగ్దానాలకన్న చివరిని అతని వివేకమేమిన్న

తాను పదికలు బాగా రాసిన సంగతి ఇంట్లో వారికి త్వరగా చెప్పాలన్న ఆశ్రయంతో పదిపాదు సంతకరాల యువకుడు వేగంగా నడుస్తున్నాడు. అతడు తన ఇంటి సమీపానికి రాగానే, ఇంట్లో నుంచి వెళ్ల వెళ్లున విడుస్తున్న శబ్దాలు రావడంతో కొంతసేపు స్తబ్ధుడై నిలబడిపోయాడు. ఏం జరిగివుంటుందో అతనికి అర్థంకాలేదు. భయ, సందేహాలు ముప్పిరికొనగా, అప్రయత్నంగా తన యింటివైపు నడవడం ప్రారంభించాడు. యింటి మందువాలో అతడి తండ్రి శరీరం రక్తపు మడుగులో తునాతునకలై పడివుంది. ఆ యువకుడు తన ముఖంలో ఎటువంటి భావాలు బయటపడనియకుండా, జరిగిన ఘోరకృత్యం వివరాలు మొత్తం తెలుసుకొన్నాడు. తరువాత తన తండ్రి రైఫిల్ ను, మందుగుండు సాముగ్రిని తీసుకొని బందిపోటు దొంగలకు నిలయమైన చంబ లోలోయలోకి వెళ్లాడు. తరువాత తన తండ్రి హత్యకు ప్రతీకారంగా నలభైమంది బ్రిటిష్ పోలీసు అధికారులను కాలిచంపాడు.

ఇదంతా చదివితే ఇదేదో ఉత్కంఠభరితమైన మలుపులు తిరిగే సినీమా కథ అనిపిస్తుంది. కాని ఇది నిజంగా జరిగిన సంఘటన ఆగ్రాకు చెందిన ఆ యువకుడి పేరు రూపాసింగ్.

రూపాసింగ్ ఒక భయంకరమైన బందిపోటు అతడి పేరు వింటేనే ప్రజలు గడగడలాడిపోయే వారు. 1920వ దశకంలో జె.ఆర్.డి. బాలాను కిద్నాస్ చేశాడంటే అతడు ఎంత గుండెలు తీసిన బందిపోట్ అర్థం చేసుకోవచ్చు. అటు వంటి రూపాసింగ్ ఇరవై సంవత్సరాల క్రితం ఎంతో ప్రచారం ఆర్జులాల మధ్య ప్రభుత్వానికి లొంగిపోయాడు. డబ్బు, ఉద్యోగంతోపాటు, గౌరవప్రదంగా జీవితం గడపడానికి అవసరమైన వసతులన్నిటినీ సమకూరుస్తామని ప్రభుత్వం రూపాసింగ్ కు వాగ్దానం చేసింది. పది సంవత్సరాలు జైలులో గడిపి బయటకు వచ్చిన రూపాసింగ్ కు కష్టాలు, విషాదం తప్పించి లభించింది ఏమీలేదు.

వయసు పైసవడుతున్నా రూపాసింగ్ ఇంకా శారీరకంగా బలంగానే వున్నాడు. ఆరు అడుగులకు మించిన ఎత్తుతో బాధికాయంతో నిలారుగా వుంటాడు రూపాసింగ్. ఇతడిదగ్గర గుర్రం, తుపాకీ లేకపోయినా ఇతడి భారీ ఆకారాన్ని డిక్టేటంగా చూసేకళ్ళను చూసి ఇప్పటికీ ప్రజలు పారిపోతుంటారు. తన స్నేహితులతో కలిసి డిల్లీ స్టేషన్ లో టీ తాగేటప్పుడు కూడా ఆ స్టేషన్ అంతా తన సొంత ఆస్తి అన్నంత ధీమాగా చూస్తాడు రూపాసింగ్.

అయితే రూపాసింగ్ స్టేషన్ లోనే నివసిస్తున్నాడు. అక్కడ తప్ప వేరెవరో వుండడానికి అతనికి దారిలేదు. తుపాకీ గురిపెట్టి తనకు కావలసింది తీసుకొన్న పూర్వపు రూపాసింగ్ కు, ఇప్పటి రూపాసింగ్ కు మధ్య వ్యతిరేకత, మతకాంతరం వుందని చెప్పవచ్చు.

వివిధంగా బందిపోటుగా మారింది చెప్పమని అడిగితే, తనను బందిపోటు అని అనవద్దంటాడు రూపాసింగ్. తానొక తిరుగుబాటుదారుడినని, వేరాశతోను, వ్యక్తిగత అధికారంకోసం ఆయుధాలు చేపట్టేవాడు బందిపోటు అని, అన్యాయమైన పరిస్థితుల కారణంగా తల ఎత్తేవాడు తిరుగుబాటుదారు అని రూపాసింగ్ అన్నాడు. తనకు నిస్సహాయులైన ప్రజలకు న్యాయం లభించడం కోసమే తిరుగుబాటుదారు ఆయుధాలను ధరిస్తాడని కూడా రూపాసింగ్ చెప్పాడు.

“ఏమాత్రం జాలిలేని, క్రూరమైన ప్రభుత్వం నుంచి నాకు న్యాయం లభించే అవకాశంలేదని భావించిన తరువాతే నేను తిరుగుబాటుదారుడిగా మారాను. సకాలంలో బామివన్ను చెల్లించలేదన్న చిన్నకారణంతో వాళ్ళు నా తండ్రి ప్రాణాలను బలిగొన్నారు” అని చెప్పాడు రూపాసింగ్.

ఆ సంవత్సరం తీవ్రమైన దుర్భిక్షం ఏర్పడింది. ఆహారం, నీళ్ళు లేకపోవడంవల్ల ప్రజల వశువుల ప్రాణాలు పోతున్నాయి. దుర్భిక్షం

ఇంత విలయతాండవం చేస్తున్నట్టికే బ్రిటిష్ ప్రభుత్వం పెద్ద ఎత్తున వస్తులు విధించింది. అసలే ఆహారం, నీరు లేక బాడపడుతున్న ప్రజలు ఈ వస్తులను చెల్లించలేకపోయారు. రూపాసింగ్ తండ్రి పుద్గిసింగ్ బ్రిటిష్ అధికారులతో తన గోడును చెప్పకొంటున్నా వినకుండా అది కారుల నిర్వాహకంగా అతన్ని చంపేశారు. తన జీవిత గమనాన్ని గమ్యాన్ని మార్చివేసిన ఆ దారుణమైన సంఘటన గుర్తుకువస్తే, ఇప్పటికీ రూపాసింగ్ కళ్ళు ఆగ్రహంతో ఎరుపెక్కుతాయి. హానికరమైన వాటిని, అవి మనకు పోని కలిగించకముందే చంపేస్తాం కదా దీనిలో తప్పేముంది? అని వాదిస్తాడు రూపాసింగ్. మానవతా దృక్పథం నుంచి చూడమని అతడికి చెప్పినా ప్రయోజనం వుండదు.

గౌరవం అన్న పదమే ఈ ప్రపంచంలో వారికి సర్వస్వం. దానికోసమే వాళ్ళు ఇతరులను చంపుతారు. తామూ చస్తారు.

చంబలో తరువాత సాధారణ ప్రజాసేవకు మధ్య బ్రతుకు గడవడం రూపాసింగ్ కు కొంచెం కష్టంగానే వుంది. “ఇది ఒక పిచ్చి ఆస్పత్రిలాగా వుంది. ఒకరి సమస్యలు, కష్టాలు గురించి ఇంకొకరు పట్టించుకోరు. ప్రజలు తమ మాటలను, వాగ్దానాలను నిలుపుకోరు. వ్యక్తిగత గౌరవం గురించి ఇక్కడి వాళ్ళకు ఏమాత్రం పట్టంవులేదు. ప్రతిదోలా అవినీతి రాజ్యమేలుతోంది. ఒకనేరస్తుడిగా ఇతర నేరస్తులమధ్య బ్రతకడం ఈ జీవితకన్నా ఎన్నోరెట్టు బాగుంది” అని రూపాసింగ్ అన్నాడు.

మానసింగ్, పుట్టిబాయి, సుల్తానా తదితర బందిపోటు ముఠాలు ఐకమత్యంతో మెలిగి, శాంతియుత సహజీవనం కొనసాగించేవాళ్ళు. అవసరమైనప్పుడు ఒకరికొకరు సహాయం చేసుకొ

నేవాళ్ళు. వాళ్ళ స్త్రీలకు, బాలలకు ఎటువంటి హానిచేయలేదు. స్త్రీల మాన, మర్యాదలను రక్షించడం చంబలోయల్లో అసకటిత చట్టంగా చలామణీ అయ్యేది” అని రూపాసింగ్ చెప్పాడు.

“1928లో నేను ఇంటినుంచి పారిపోయి సుల్తాన్ సింగ్ ముఠాలో చేరాను. సుల్తాన్ సింగ్ మేనల్లుడు ఒక ఆడపిల్లను ఆల్లరిపెట్టి, ఏడిపించినందుకు తన మేనల్లుడినే సుల్తాన్ సింగ్ కాలించేశాడు” అని రూపాసింగ్ తెలిపాడు.

విరోధావాచే, జయప్రకాష్ నారాయణ్, కమలావతి త్రిపాఠిలు రూపాసింగ్ ను వ్యక్తిగతంగా కలుసుకొని జాలి ప్రయోజనాల కోసం ఆయుధాలను విడిచిపెట్టి లొంగిపోవలసిందిగా రూపాసింగ్ ను ఒప్పించారు. తిరుగుబాటుదారుల (బందిపోట్లకు వారి కుటుంబ సభ్యులకు గౌరవప్రదమైన జీవితం గడపడానికి కావలసిన వసతులన్నీ కల్పిస్తామని వాళ్ళు రూపాసింగ్ కు హామీ ఇచ్చారు.

1970లో రూపాసింగ్ తన రెండు వందల యాభైమంది అనుచరులతో భతేశ్వరపల్లె ప్రభుత్వానికి లొంగిపోయాడు. పూర్తి గౌరవ, మర్యాదలతో వీళ్ళను వివిధ జైల్లకు తీసుకెళ్లారు. ముందు ముందు అంతా సవ్యంగా జరుగుతుందనే ఉద్దేశ్యంతో రూపాసింగ్ పది సంవత్సరాలు జైలులో వున్నాడు. రూపాసింగ్ బందిపోటుగా వున్నప్పుడు అతడిని సట్టించినవారికి ప్రభుత్వం మూడు లక్షల రూపాయలను బహుమానంగా ప్రకటించింది. రూపాసింగ్ కు ఈ మూడు లక్షల రూపాయలతోపాటు వ్యవసాయ భూమిని, ఉద్యోగాన్ని ఇచ్చి, అతడి కుటుంబానికి పూర్తి భద్రత కల్పిస్తామని ప్రభుత్వం వాగ్దానం చేసింది. కాని, వీటిలో ఏదీ కార్యరూపం ధరించలేదు. రూపాసింగ్ మేనమామను, సోదరులను శత్రువులు చంపేశారు. వీరి హత్యలపై విచారణకు

ప్రభుత్వం అదేజింపలేదు. 1980లో రూపాసింగ్ జైలునుంచి తిరిగి వచ్చిన తరువాత తన కుటుంబం అనుభవిస్తున్న కఠిన దారిద్ర్యాన్ని చూసి దిగ్భ్రాంతి చెందాడు. ఇచ్చిన మాట నిలబెట్టుకోనందుకు ప్రభుత్వాన్ని రూపాసింగ్ తీవ్రంగా విమర్శిస్తున్నాడు. తమ కోసం ఖర్చుపెట్టుకోవడానికి, విలాసవంతమైన జీవితాలు గడపడానికి ఈ రాజకీయ నాయకులకు ఎంత డబ్బు అయినా లభిస్తుంది. కాని మా కనీస అవసరాలను తీర్చడానికి మాత్రం వారికి డబ్బు దొరకదు. ఈ రాజకీయ నాయకులకు నీతి, నియమాలు లేవు” అని రూపాసింగ్ రాజకీయ నాయకులపై విరుచుకుపడ్డాడు.

ఒకసారి అతని భార్య తీవ్రంగా జబ్బున పడడంతో ఆమెను వెంటనే వెల్లూర్ కు తీసుకెళ్లవలసి వచ్చింది. తనకు పెద్దెనిమిది వేల రూపాయలు రుణం ఇవ్వవలసిందిగా రూపాసింగ్ ప్రభుత్వాన్ని కోరాడు. వైద్య సదుపాయాలన్న వ్యాన్ లో ఆమెను వెల్లూర్ తీసుకెళ్లాలి. దానికి పెద్దెనిమిది వేల రూపాయల ఖర్చు అవుతుంది కాబట్టి ఆ మొత్తం రుణంగా ఇవ్వమన్న అతని కోర్కెను ప్రభుత్వం ఒప్పకోలేదు. ఫలితంగా రూపాసింగ్ భార్య తీవ్రమైన బాధతో తీసుకొని, తీసుకొని మరణించింది. ఈ విషయంలో తన నిస్సహాయ పరిస్థితికి తనను తానే విమర్శించుకొంటాడు రూపాసింగ్.

అయితే నీ సొంత డబ్బు అంటూ ఏమీ లేదా? బందిపోటుగా వున్నప్పుడు దోచుకున్న అపారమైన ధనం అంతా ఏముయ్యందని అడిగితే నేను ఎప్పుడూ డబ్బు దాచుకోనేవాడిని కాదు. అవసరంతో వున్నవారికి, వితంతువులకు, అనాథలకు, నిస్సహాయులలో వున్న వృద్ధులకు మేము డబ్బు ఇచ్చేవాళ్ళం” అని చెప్పాడు రూపాసింగ్.

రూపాసింగ్ మాజీ ప్రధాని రాజీవ్ గాంధీని కలుసుకొన్నాడు. మీ సమస్యలను వెంటనే పరిశీలిస్తామని రాజీవ్ గాంధీ హామీ ఇచ్చారట. ప్రధాని వి.పి. సింగ్ కు కూడా రూపాసింగ్ లేఖద్వారా విజ్ఞప్తి చేశాడు. అయినా ఎటువంటి సహాయం ఇంతవరకు అందలేదు.

“అధికారంలో వున్న వాళ్ళు తమ సొంత డబ్బును మాకు ఇవ్వవలసివచ్చినట్టుగా భావిస్తున్నారు. మేము దిచ్చగాళ్లం కాదు. మేము లొంగిపోయేముందు మాకు ఇచ్చిన వాగ్దానాలు అమలుచేయమని మాత్రమే మేము కోరుతున్నాం. పోరంబోకు భూమిని ప్రభుత్వం మాకు ఇస్తే, మా పరిస్థితి కొంత మెరుగుపడుతుంది” అని రూపాసింగ్ చెప్పాడు.

తనకు సహానం చచ్చిపోతోందని, వివిధ రాజకీయ నాయకుల, అధికారుల గుమ్మాల చుట్టూ ప్రదక్షిణలు చేసి తాను విసిగిపోయానని రూపాసింగ్ తెలిపాడు. తనకు, తన సహచరులకు వెంటనే పునరావాసం కల్పించకపోతే మళ్ళీ తాము చంబలోయల్లోకి వెళ్లిపోతామని రూపాసింగ్ బెదిరిస్తున్నాడు.

“మేము కొంతమంది పార్లమెంటు సభ్యులను, శాసనసభ్యులను చంపితే, అధికారంలో వున్నవాళ్ళు అప్పుడు మా గురించి ఆలోచిస్తారని నేను అనుకొంటున్నాను. ఈ విషయంలో నన్ను తక్కువగా అంచనా వెయ్యవద్దు. నేను మునిసిపాడినే కావచ్చు. కాని నాలో హత్య చేయడానికి కావలసిన శక్తి, చేప, ధైర్యసాహసాలు మాత్రం ఇంకా ఉడిగిపోలేదు” అని రూపాసింగ్ హెచ్చరించాడు.

కోపంగాను, అప్పిటికే తెగించినట్టుగాను వున్న అతడి కళ్ళవంక ఒక్కసారి చూస్తే చాలు, అది అపొమాషీ బెదిరింపు కాదని తెలిసిపోతుంది. 1929లో డిల్లీలో ప్రజలతో కిక్కిరిసివుండే వాంధీసీహాక్ వద్ద జె.ఆర్.డి. బాలాను పట్టనగల్గి కిద్నాస్ చేసి ఆయనను విడిచిపెట్టినందుకు ఆరోజుల్లో అయిదువేల రూపాయలు వసూలు చేశారు రూపాసింగ్. ఆ సంఘటనను దృష్టిలో పెట్టుకొని ఆలోచిస్తే రూపాసింగ్ మళ్ళీ చంబలోయలనే ఆశ్రయిస్తాడా అనే అనుమానం రాకమానదు.

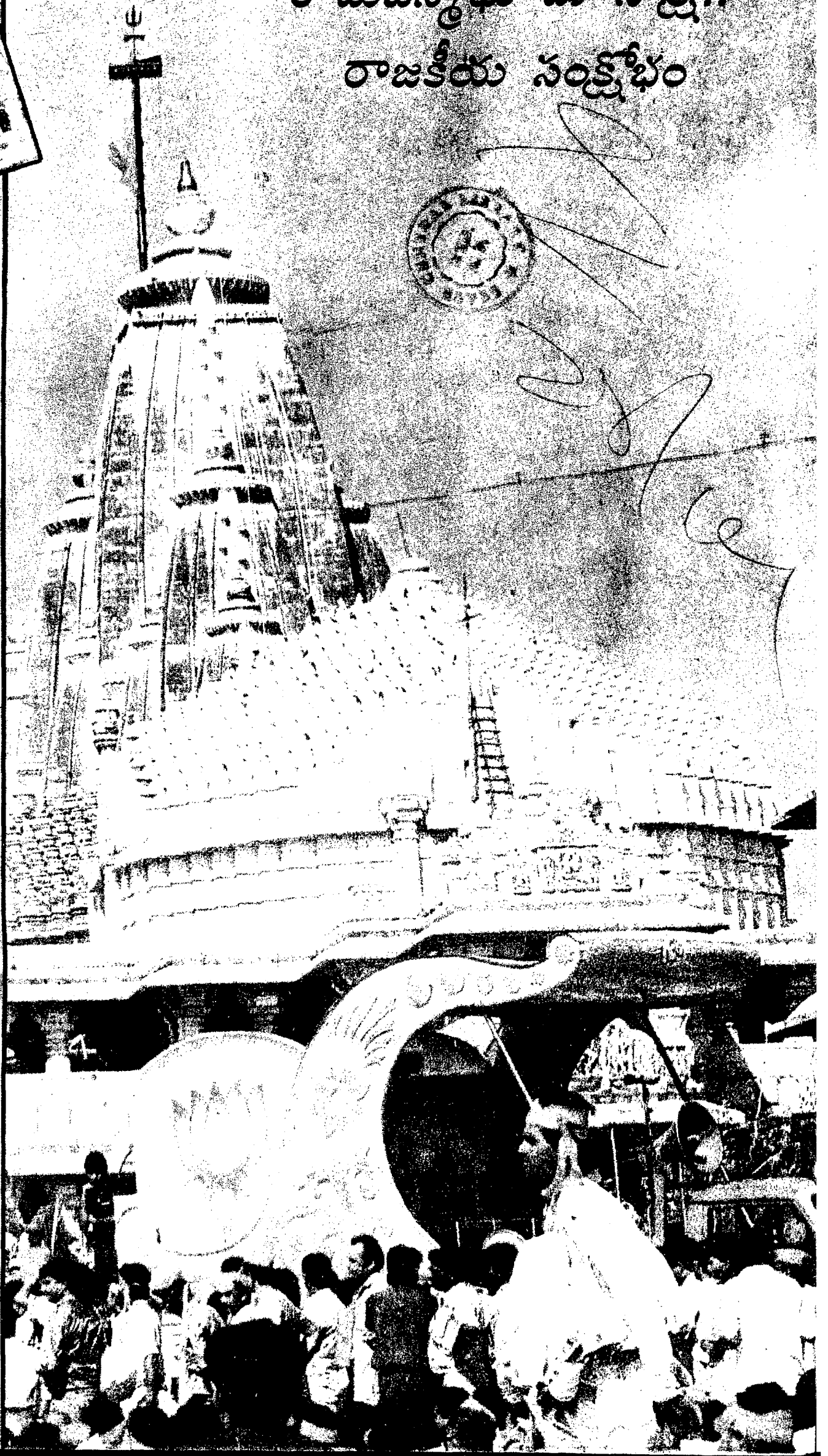
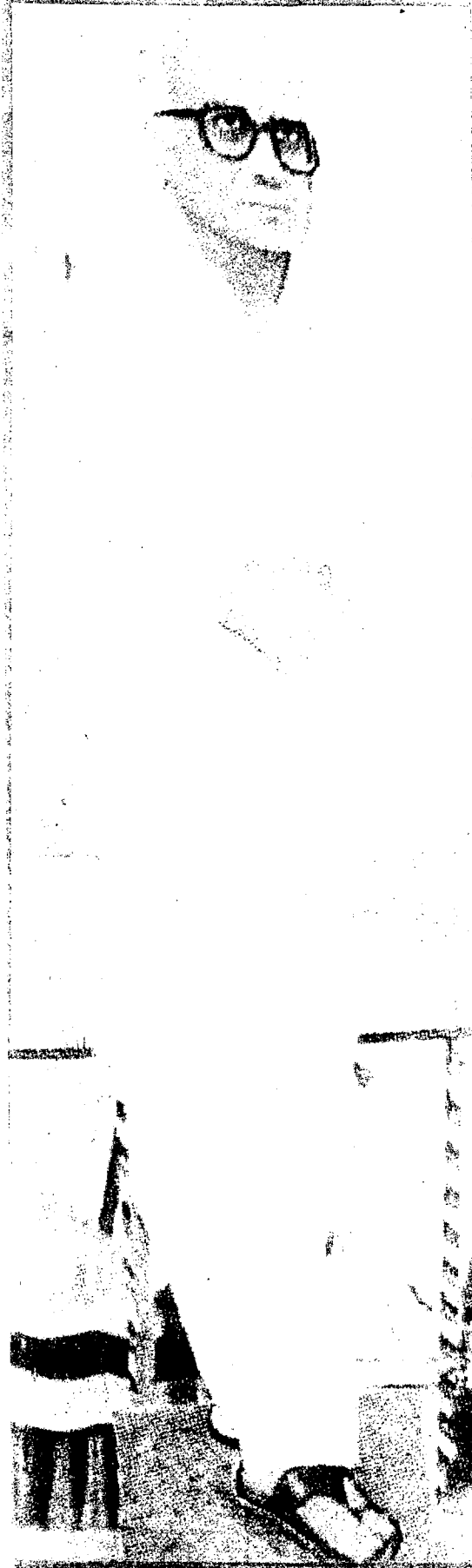
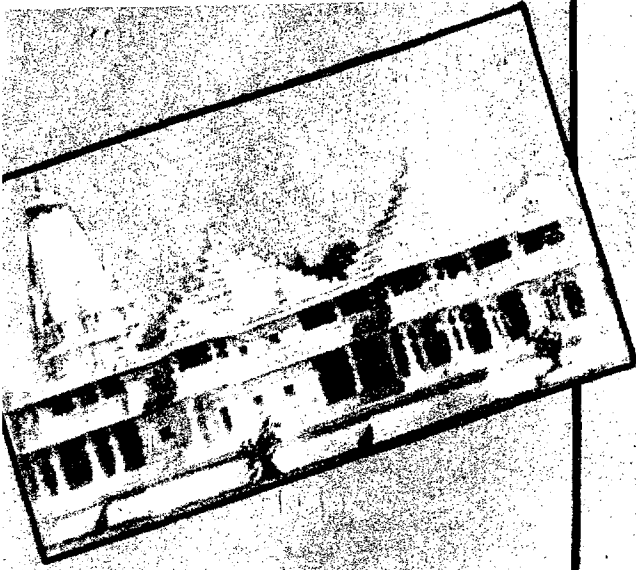
-కనకమేడల జగన్మోహనరావు

అక్టోబర్ 28, 1990 ఆదివారం

ఆంధ్రప్రదేశ్ అభివృద్ధి

రామజన్మభూమి సాక్షిగా
రాజకీయ సంక్షోభం

ప్రవాదయ మృదంగం

కలిమి తెచ్చిన వాడి క్రౌర్యం కళ్ళ ముందు
లేమి యిచ్చిన నా చెమ్మ కమ్మిన మాపులు
బాల్యంలో బానిసత్వాన్ని
వారసత్వంగా సంక్రమించుకొన్నాయి!
ఈగలు ముసరిన వోలు
బెల్లమని భ్రమించే బాల్యం
కుళ్ళిన మాంసం ముక్కుని పూపించదు!
గడియారం ముళ్ళు తిరుగుతుంటే
కాలేందరు కాగితాలు మారుతుంటే
కోడి కూత మొదలు కనువాలేదాకా
బానిసత్వం యిచ్చిన భారాన్ని భుజాన మోసుకొని
కాలంతోపాటు కాళ్ళు యూడ్వలం నాకు తెలుసు!

చేజారిన బాల్యం

బండలు మొయ్యడమే బ్రతుకుని
బాల్యంలో అదొక భాగమని....
బాల్యం మంచు గడ్డలా కరుగుతుంటే
అల్లి బిల్లి అడిస్తూ
తప్పులుడుగుల్ని షిక్షిస్తూ
తల్లివై పరులింట కావలా కాసానుగాని
ఎన్నడూ నా తల్లి ముందు పసిపాపను కాలేదు!
నూర్చుడున్నా వెలుగులేక
బాటలున్నా దారిలేక
బాల్యాన్ని కరిగించగా వచ్చిన బ్రతుకు తెరువు

వృద్ధాప్యం నా తల్లికిచ్చిన దీర్ఘవ్యాధిని జయించి
లేవనియ్యని మంచాన్ని ఓడించింది!
నన్ను కౌగలించుకొన్న నా తల్లి
“తల్లి” అన్నప్పుడు
నా తల్లికి నేను తల్లివై
మాతృత్వాన్ని పంచేవెట్టి
బాల్యాన్ని బాల్యంలో జారవిడుచుకొన్నా!
బాల్యాన్ని వరించిన
బానిసత్వ కాలంలో
బాల్యం కోసం వెతకడం మానుకొన్నా!

-అడిగోపుల వెంకటరత్నమ్

కుంచె కదలిక

ఇండో-రూసో చిత్రకళా మిత్రుడు రోరిక్

భూమి నుండి 109 మైళ్ళు దూరంగా
అనంత విశ్వంలో ప్రయాణిస్తోన్న యూరి గగారిన్
తనమట్టా వ్యాపించి ఉన్న దృశ్యాన్ని రోరిక్
చిత్రంతో సరిపోల్చాడు.

నికోలాయ్ రోరిక్ చిత్రాల్ని దర్శించినప్పుడు
ఇలాంటి గాఢమైన భావోద్రేకాలే కలుగుతాయ్.
రోరిక్ రష్యన్ చిత్రకారుడైనప్పటికీ భారతదేశ
శంతో జీవితాంతం ఒకానొక ఆర్మీయంతో అను
బంధాన్ని పెంచుకొన్నాడు. రోరిక్ భారతదేశాన్ని
సందర్శించిన ప్రత్యేకమైన రష్యన్ చిత్రకారుడేమీ
కాదు. ఎప్పుడో 1840లోనే దౌత్యవేత్త, కళా
కారుడు అయిన ఎ.డి. సాలిటికోవ్ తొలుదొల్ల
భారతదేశపు ప్రకృతి చిత్రాలను, ప్రజలను రష్యన్
ప్రజలకు పరిచయం చేశాడు. ఆ తర్వాత వి.
వైరెస్మాగిన్, ఎన్. గ్రీన్స్పెక్, ఎన్.కరా
జిన్, ఎన్. సమోకిష్ వంటి చిత్రకారులు
తమతమ చిత్రాలద్వారా భారతీయ సంస్కృతిని
రష్యన్ ప్రజానీకానికి మరింత సన్నిహితం చేశారు.
ఇంక 20వ శతాబ్దంలో వి. సలాజిన్, ఎ. క్రెన్
చెంకో ఇదే కృషిని కొనసాగించారు. అయితే
వీరందరూ మన దేశంలో కొద్దికాలం మాత్రమే
ఉన్నారు. నికోలాయ్ రోరిక్ మాత్రం ఒకసారి
వచ్చి వెళ్ళి, మళ్ళీ తిరిగివచ్చి శాశ్వతంగా ఇక్కడే
ఉండిపోవాలని నిశ్చయించుకొన్నాడు.

రోరిక్ 1874లో సెంట్ పీటర్స్ బర్గ్ లో
జన్మించాడు. చరిత్ర, పురాతత్వ శాస్త్రంలోంటి
విషయాలన్నా వాటికి చెందిన కథలన్నా ఎంతో
మక్కున చూసేవాడు. విశ్వవిద్యాలయంలోని ఆర్ట్
అకాడమీలో విద్యార్థిగా చేరాడు. రష్యన్ ఆర్కి
యలాజిక్ సాసైటీలో సభ్యునిగా చేరి వేసవి
దినాలలో త్రవ్వకాలలో గడిపేవాడు.

రోరిక్ వేసిన తొలి చిత్రాలుకూడ చరి
త్రతో సంబంధమున్నవే. ఇందులో ముఖ్యమై
నవి ప్రాచీన స్లావ్ గురించి వేసిన చిత్రాలు.
స్లావ్ల చరిత్రను పునర్నిర్మించటం ఇందులో
ప్రధాన ఉద్దేశ్యంకాదు. భావావేశాలను కవితాత్మక
ంగా చిత్రించటమే ద్యేయం. చారిత్రకాంశంతో
కూడిన ఈ పరుస చిత్రాలలో పేరెన్నికగన్నవి -
“ది హెరాల్డ్”, “క్లాన్ రైజెస్ అగెన్స్టెక్లాన్”
మొదలైనవి.

నూతన దేశాల్ని అన్వేషించే కనుగొంటున్న
కాలానికి చెందిన చిత్రం “మర్చెంట్స్ ప్రమ్
టవర్ సిజ్” అనేది. రంగుల్ని సమృద్ధితం
చేయటంలో రోరిక్ కున్న ప్రతిభను ఈ చిత్రం
అవిష్కరించింది. ఆకుపచ్చని దివి చుట్టూ
ఉన్న నీలిసీటిలో పడవలు వెళ్తుంటాయి. పడ
వల తెరవావలు గాలి ఒత్తిడికి ఒక వేపుకి నిండి
బరువుగా వొంగి ఉంటాయి. పడో పన్నెండో
సిగల్గ్ అరుచుకుంటూ వెళ్తుంటాయి.

రోరిక్ కొంతకాలం పారిస్ లో చరుపుకొని
1901లో తిరిగివచ్చి చారిత్రక అంశాలతో
కూడిన చిత్రాల్ని వేయటం కొనసాగించాడు.
1903, 1904లలో భార్యతోకలిసి పురాతన
రష్యన్ పట్టణాల్ని సందర్శిస్తూ ఆ పాత పట్టణాల
వాస్తుశాస్త్రం, శిల్పకళ, చిత్రకళ, శాసనదగ్ధాలు,
సంప్రదాయక నృత్యాలను అధ్యయనం చేసాడు.

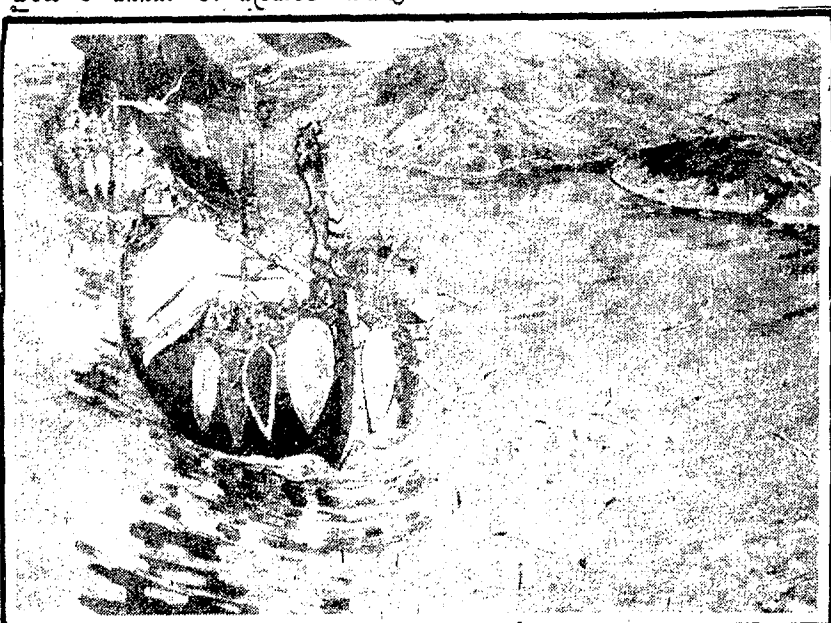
ఆయా కళలకు ప్రాచుర్యాన్నివ్వడానికి అనేక
వ్యాసాలు రాసాడు.
పురాతన స్లావ్ (Slav)లకున్నటువంటి

నికోలాయ్ రోరిక్

సర్వదేవతా ఘోష (పాన్ థీయజం) విశ్వాసాన్నే
రోరిక్ కూడ నభానుభూతిగా చేసుకున్నాడు. మాన
పుడి జీవనంపై ఒకానొక మార్మికతా ప్రభావం
ఉంటుందని విశ్వసించాడు.

ప్రథమ ప్రపంచ సంగ్రామానికి ముందుకా
లంలో రోరిక్ తన చిత్రాలలో ఎక్కువగా సంక్లి
ష్టమైన సంకేతాలను ప్రతికలనూ వాడేవాడు.
ప్రసిద్ధమైన అనేక నాటకాలకూ, ఆపరాలకూ
భావలక్షణకూడ రంగస్థల చిత్రాల్ని రచించాడు.
వాటిలో పేరుపొందినది ఇబ్సెన్ నాటకం “హీర్
జెంట్”కి వేసినది. ఈ చిత్రమంతా దాదాపు

మర్చెంట్స్ ప్రమ్ టవర్ సిజ్

నిరవస్థంలోనే ఉంటుంది.
రష్యాలో వచ్చిన విప్లవానికి తన పూర్తి
మద్దతునిచ్చాడు రోరిక్. మాక్సిమ్ గోర్కీ అధ్య
క్షుడుగా ఉన్న ఆర్బ్ కమిషన్ లో సభ్యుడుగా

చేరాడు. ఇది 1917లో

1918 నుండి ఫిన్లాండ్, నార్వే, నవేసిన చిత్రాలలో ఎంతో వైవిధ్యం కనిపిస్తుంది.
డెన్మార్క్, ఇంగ్లాండ్, అమెరికా. ఫ్రాన్స్, ముమ్మర్, బుద్దుడు, కమ్యూనిస్టు, క్రైస్ట్,

రిమెంబర్

ఇటలీ, సిట్టర్లాండ్ లలో తన చిత్రకళా ప్రదర్శన
లను ఏర్పాటు చేసాడు. 1923లోనే అమెరికాలో
రోరిక్ మ్యూజియమ్ స్థాపించబడింది. తిరుగు
ప్రయాణంలో ఇండియా, సెంట్రల్ ఏషియా
మీదుగా స్వదేశం వెళ్ళామనుకొన్నాడు.

హిమాలయాల మనోహర దృశ్యాలకు ముగ్ధు
డైపోయాడు. మాస్కో వెళ్ళికూడ తిరిగి వచ్చే
సాడు. దారిపొడుగునా దాదాపు 500 చిత్రాలు
రచించాడు. 1928లో “హిమాలయన్ ఇమ్ప్రి

భారతదేశంలో నిలకడయిపోయినాక ఆయ

నవేసిన చిత్రాలలో ఎంతో వైవిధ్యం కనిపిస్తుంది.
ముమ్మర్, బుద్దుడు, కమ్యూనిస్టు, క్రైస్ట్,

లానోస్సుల చిత్రాలు రచించాడు.

“ది యాడ్వెంట్ ఆఫ్ టైమ్” అనే
చిత్రంలో తూర్పు దేశాలకు చెందిన ఒకమ
నిషి ముఖచిత్రం వుంటుంది గాని ఆ ముఖంలో
ఎక్కడో లెనిన్ తిరిగి చూస్తూన్నట్లుంటుంది!

హిమాలయాల చిత్రాలలో దాదాపు 600
దాకా ఉన్నయ్. వాటిలో ఒకటైన “ది సోర్స్
ఆఫ్ గాంజెస్” అనే ఒక చిత్రాన్ని మన ప్రసిద్ధ
ఆంధ్ర రచయిత్ర, చిత్రకళాకారుడు, తత్వవేత్త
ఆయన డా. సంజీవదేవ్ గారికి ఆ రోజుల్లోనే
బహుకరించారు. ఆ చిత్రం తుమ్మున్నాడిలోని
సంజీవదేవ్ గారి స్వగృహంలో ఉంది. సంజీవదేవ్
గారి కౌమారంలో కులూలోయలో రోరిక్ మైత్రి
లభించింది.

రోరిక్ దాదాపు 40 అంతర్జాతీయ సంస్థ
లలో సభ్యుడు, ప్రపంచంలోని 39 దేశాలు కేవలం
రోరిక్ నిరంతరశాంతి కృషివలననే 1954లో
హేగ్ లో “రోరిక్ పాక్స్” మీద సంతకాలు
చేసాయి. ఏ దేశంలో ఏ యుద్ధం జరిగినా
సరే సాంస్కృతిక విలువల్ని రక్షిస్తామనేదే ఈ
ఉద్దేశం.

రోరిక్ కుమారుడు స్వేతస్లావ్ రోరిక్ కూడ
ప్రసిద్ధ చిత్రకారుడు. భారతదేశమే మెట్టినిల్లు
ఆయనకు కూడ. సినీసీటీ దేవికారాణిని వివా
హమాడాడు. ఈయనకిపుడు 86 ఏళ్లు. తండ్రి
ప్రారంభించిన ఓ విచిత్ర “చిత్ర” స్నేహాన్ని
ఈయనా శ్రీమతి దేవికారాణి ఇంకా కొనసా
గిస్తోన్నారు.

నికోలాయ్ రోరిక్ భారతదేశంలోనే అంత
మక్కున తీసుకున్నాడు. కులూలోయలోని శిలా
ఫలకంపై ఇలా రాసి ఉంది - “హియర్ ఆన్
తర్రిన్ డిసెంబర్, 1947, వజ్ర క్రియేటర్ డి
బాడి ఆన్ నికోలాయ్ రోరిక్, డిగ్రేడ్ రష్యన్
ప్రెండ్. ఆఫ్ ఇండియా”!

- వి. మమత

కుటీల రాజకీయాల ఫలం కూడలిలో నిలిచిన దేశం

అయ్యలపాపయ్య

రామ జన్మభూమి వివాదం రగిలి రగిలి రాజకీయ సంచలనానికి దారితీసింది. కేంద్రంలో నేషనల్ ఫ్రంట్ ప్రభుత్వం మనుగడనే ప్రమాదంలో పడవేసేంతగా ఈ వివాదం పెరిగిపోయింది. ఈ వ్యాసం రాస్తున్న సమయానికి (అక్టోబర్ 24) ఢిల్లీ సింహాసనం ఊగిసలాడుతోంది. మధ్యంతర ఎన్నికలే వస్తాయా? పి.పి. సింగ్ ప్రభుత్వం పార్లమెంటులో బలం ఏరూపించుకోగలుగుతుందా? మరొక మిశ్రమ ప్రభుత్వం ఏర్పడుతుందా? అన్ని వజ్రాలూ కలిసిన జాతీయ ప్రభుత్వం ఏర్పడుతుందా? ఏ ప్రశ్నకూ ఇద

మితంగా జవాబు చెప్పలేని స్థితి ఏర్పడింది. రామ రథయాత్ర ప్రారంభమైన నాటినుంచి వేడెక్కుతూ వచ్చిన రాజకీయ వాతావరణం అద్భుత అరెస్టుతో మరింత సంక్లిష్టమై ప్రభుత్వానికి భారతీయ జనతాపార్టీ మద్దతు ఉపసంహరించుకునేందుకు దారి తీసింది. మైనారిటీ పార్టీగా జనతాదళ్ తన పాలనను కొనసాగించలేని పరిస్థితి ఏర్పడివుంది.

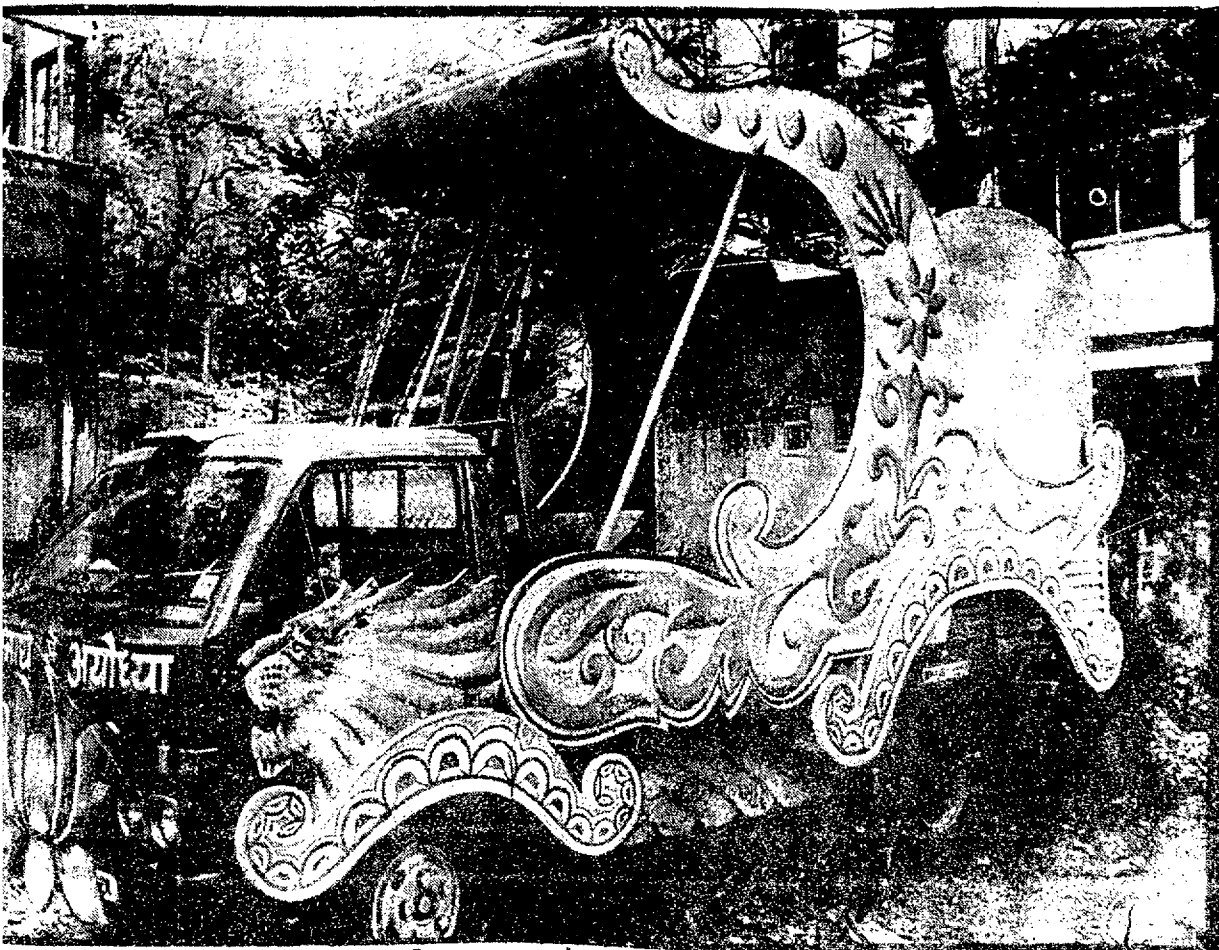
రామన్న రెండుమూడు రోజుల్లో ఏ అనూహ్య పరిణామాలు సంభవించగలవో చెప్పలేని స్థితిలో ఈ ఒకటి రెండునాళ్ళ రాజకీయ పరి

ణామూల గురించికన్న ముఖ్యంగా ఈ వివాదం రేకెత్తిస్తున్న జాతీయ సమస్యల గురించి చర్చించవలసి ఉంది.

విజంగా భారతజాతి కూడలిలో నిలబడవలసి వచ్చిన చారిత్రక సన్నివేశం ఇది. ఈ కూడలిలో మనం ఏ మార్గం ఎంచుకుంటామనే దానిమీద మన జాతి జనల భవిష్యత్తు ఆధారపడి ఉంది. అయితే జాతి యావత్తు భవిష్యత్తునూ నిర్ణయించే ఈ ప్రధాన నిర్ణయం తీసుకోగల శక్తి మాత్రం ప్రభుత్వాల చేతుల్లోనే ఉంది. సంకుచితత్వ, స్వార్థం నిండిన రాజకీయ వాయుకులు తీసుకోబోయే నిర్ణయాలుమీద ఆధారపడి దేశ భవిష్యత్తు రూపొందనున్నది.

ఇవాళ జాతి నిలిచిఉన్న ఈ కూడలినుంచి ఒక మార్గం మనను మత రాజకీయాలవైపు, మతాన్ని రాజకీయాన్ని కలగలిపేవైపు, మత విద్వేషం వైపు తీసుకుపోతుంది. మరొక మార్గం మత రహిత వ్యవస్థవైపు, మతాన్ని వ్యక్తిగత విశ్వాసంగా మాత్రమే చూసేవైపు, పరమత సహనంవైపు తీసుకుపోతుంది ఇవ్వాలికింకా. ఈ మార్గాల వల్ల సృష్టత రాకపోవచ్చును. కాని ఇవ్వాలికివాళ మనం కూడలిలో నిలిచిఉన్నామన్న మాట మాత్రం నిజం. ఏ మార్గం ఎంచుకోవాలో యెప్పుకోవలసిన సమయం ఆసన్నమైందన్న మాట మాత్రం నిజం. దేశం చాలాకాలంగా చాలా చిన్న యుగంలో ఇట్లా కూడలిలో నిలిచిఉన్న స్థితిని ఎదుర్కొంటూనే ఉన్నది. ఈసారి మాత్రం ఈ స్థితి అందరూ సుదీర్ఘంగా నిర్ణయంగా తనబడతానో.

ఈ స్థితిని పరిపక్వం చేసింది రామజన్మభూమి వివాదం. వాదన మనసులు తూర్పు, రామ జన్మభూమి అలయం నిర్మిస్తామని మొదట చిక్క

హిందూపరిషత్, బజరంగ్ దళ్ వంటి హిందూ మత సంస్థలు ఆందోళన ప్రారంభించాయి. కోర్టు వివాదాలు ఒకవక్కానమే సాగుతుండగానే, ఆ వివాదంపైన రాజకీయ, సామాజిక స్థాయిలలో అగ్ని ముట్టించడం ప్రారంభించాయి. ఆ అగ్ని రగుల్కొంటున్న కొద్దీ మత విద్వేష జ్వాలలు వెచ్చి రిల్లి ఉత్తర భారతదేశంలో అనేక మార్గకాండలు జరిగి, వందలాదిమంది అమాయకులు పాతమై పోయారు. ఇలా రెచ్చగొట్టిన మత విద్వేషాల కారణంగానే ఎన్నికలలో హిందూ ప్రయోజనాలను

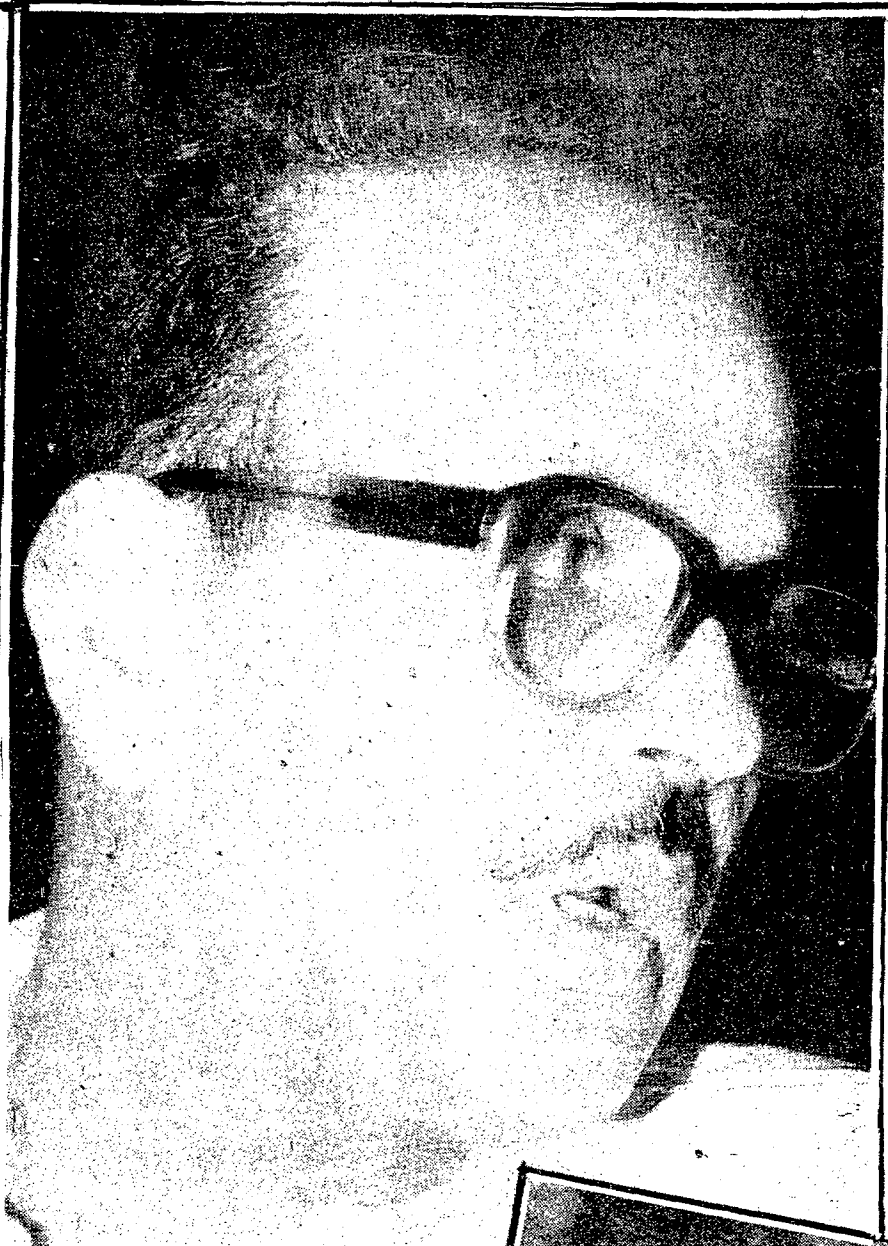
కాపాడేవాళ్ళు, ముష్టిం ప్రయోజనాలు కాపాడే వాళ్ళు అనే ఒక కృత్రిమ, అమానుష ప్రాతిపదిక తలెత్తింది. హిందూ ప్రయోజనాలను కాపాడతామనే హామీ-ఇవ్వడం వల్ల ఎక్కువ వోట్లు పడతాయనే ఆశతో కాంగ్రెస్(ఐ) కూడ ఆ హామీ నిచ్చి రంగంలోకి దిగింది. అంతకుముందే హిందూ పార్టీగా పేరు తెచ్చుకొని ఉన్న భారతీయ జన తాపాపార్టీ పోటీకి దిగింది. 1984 ఎన్నికల సమయంలో మొదటిసారి రామజన్మభూమి వివాదం ఎన్నికల ప్రాతిపదికకావడం, మతకల్లోలాలు చెలరేగడం సంభవించింది. మళ్ళీ 1989 ఎన్నికలలో ఈ విద్వేషమే రగుల్కొని 55వోట్లు మత మార్గకాండలు జరిగి వందలాదిమంది చని పోయారు. ఈ రక్తపు చేలలో ఓట్ల పంటలు బాగా పండాయి. భారతీయ జనతా పార్టీ అత్యధిక స్థానాలను కైవసం చేసుకుంది. ఆ తర్వాత ఏర్పడిన నేషనల్ ఫ్రంట్ ప్రభుత్వానికి పూర్తి మెజారిటీ లేనందువల్ల, అది భారతీయ జనతా పార్టీ మీద ఆధారపడవలసి వచ్చింది. ఈ స్థితిని ఆనరాగా తీసుకుని ప్రభుత్వాన్ని బెదిరించవచ్చునని భారతీయ జనతాపార్టీ భావించింది. ఈ నేపథ్యంలోనే అవ్వటిదాకా విశ్వహిందూ పరిషత్, బజరంగ్ దళ్ వంటి మత సంస్థలు మాత్రమే నిర్వహిస్తున్న రామజన్మ భూమి ఆందోళనను భారతీయ జనతాపార్టీ కూడ చేపట్టింది. అవ్వ టిదాకా ఇస్తున్న పరోక్ష సహకారాన్ని ప్రత్యక్ష కార్యవరణగా మార్చింది.

మతాన్ని రాజకీయాలనూ కలగలవద్దని పదే పదే పవిత్ర ఉపన్యాసాలు చేసేవోట, ఆ కారణమీద పిక్కు మత నాయకులను విమర్శించే వోట భారతీయ జనతాపార్టీ అనే రాజకీయ పార్టీ హిందూమత పార్టీగా మారిపోయి మతాన్ని రాజకీయాలనూ కలగలవడం ప్రారంభించింది.

అక్టోబర్ 30న ఆయోధ్యలో రామాలయాన్ని నిర్మించడం ప్రారంభిస్తామని విశ్వ హిందూ పరిషత్ ప్రకటిస్తే ఆ రోజుకు అక్కడికి చేరేలా రామరథ యాత్ర నిర్వహించడానికి భారతీయ జనతాపార్టీ అధ్యక్షుడు లాల్ కృష్ణ అద్వానీ పూనుకున్నారు. భారతీయ జనతాపార్టీ అధ్యక్షులైన రామజన్మభూమి కరసేనా సమితులు, రామజ్యోతి యాత్రలు ప్రారంభమయ్యాయి. ఉత్తరప్రదేశ్, కర్ణాటక, కేరళలలో తొలి రోజుల్లోనే మత మార్గకాండలు మొదలయ్యాయి.

ఈ వివాదంలో మొట్టమొదట పరిశీలించవలసిన అంశం మతవిశ్వాసాలకు ఇంతటి రాజకీయ ప్రాబల్యం ఇవ్వడం ఉచితమేనా అనేది. శ్రీరామ చంద్రుడు చారిత్రక వ్యక్తి. అవునా కాదా, బాబర్ నిజంగా రామాలయాన్ని ధ్వంసం చేశాడా అనే ప్రశ్నలకు ఇప్పటికీ మనకు నిస్సందేహమైన జవాబులేమీ లేవు. సోనీ, విశ్వహిందూ పరిషత్ అంటున్నట్టు, ఇది చరిత్ర సమస్య కాదని, మత

విశ్వాసాల సమస్య అని అనుకున్నప్పటికీ, దాన్ని రాజకీయ సంద్భేదంగా మార్చి సామాజిక కల్లోలాల కీలకు దేశాన్ని ఆపాతి చెయ్యడం ఎందుకు? మతం అనేది వ్యక్తికీ, అధిభౌతిక శక్తికి మధ్య ఉండే సంబంధానికి వ్యక్తీకరణ. తనను ఒక అధిభౌతిక శక్తి స్పష్టించిందని, తన జీవితానికం తటికీ ఆ అధిభౌతిక శక్తి లీలే కారణమని, తన మరణానంతరం ఆ అధిభౌతిక శాసనం కిందికే వెళతానని భావించే మనిషే ఆ అధిభౌతిక శక్తికి బద్ధుడై వుంటాడు. ఆ శక్తిని పూజిస్తాడు. ఆ పూజా క్రతువులకు, తత్సంబంధిత జీవన విధానానికి అంతటికీ సంబంధించినదే మతం. ఈ మొత్తం క్రమంలో మతం అనేది వ్యక్తికీ, భగవంతునికీ సంబంధించినది మాత్రమే. అటువంటి వ్యక్తులు అనేకమంది ఉండడం వల్ల ఆ మతం వ్యవస్థీకృతం కావచ్చును. దానికి నిర్మాణాలు ఏర్పడవచ్చును. కాని ఈ మొత్తం క్రమంలో మతానికి తోటి మనిషిని చంపవలసిన, తోటి

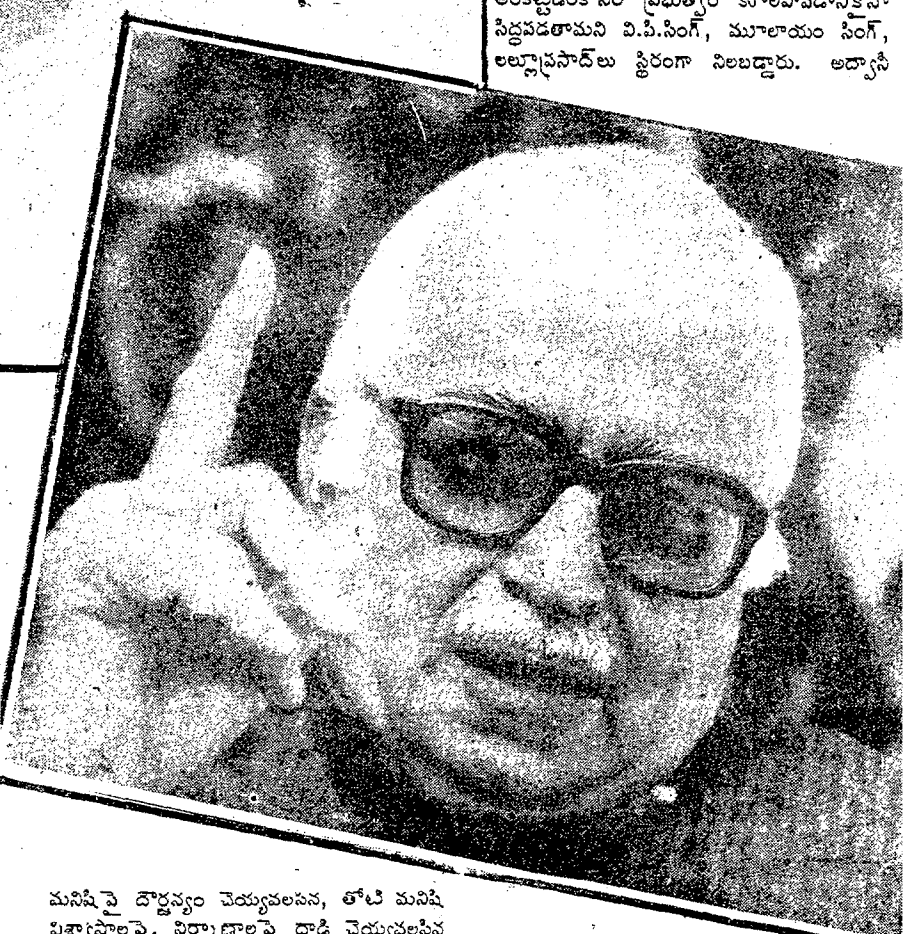

మతం వంటి లోకాతీత సాధనం సహాయంతో కా రాజకీయాలవంటి లౌకిక సాధనం సహాయంతో నిర్వహించాలని మానవజాతి అనేక తరాల అనిభవసారంగా గుర్తించిన సత్యాన్ని మనం మరచాకాంగంలో లిఖించుకున్నాం. అయితే అత్యంతలోనే మత రాహిత్య స్థానాన్ని 'సర్వమే సహనం' అనే ఒక కుహనా సిద్ధాంతం ఆక్రమించింది. సర్వమత సహనం అనేది ఒక అసాధ్యమైన బ్రహ్మచర్యం- సెక్యులరిజానికి మనం చెప్పుకున్న ఈ తప్పుడు నిర్వచనం వెరిగిపెరిగి పాపంగా ఇన్నాళ్ళకు బద్దలైంది.

ఇలా లోకాతీత మతాన్ని, లౌకిక రాజకీయాలనూ కలగలిపిన రాజకీయ పార్టీలు ఆ వైరుధ్యాన్ని కక్కనూలేక, మింగనూలేక చివరికి రాజకీయాలను వోట్లుగా, మతాన్ని మూఢవిశ్వాసంగా దిగజార్చి వాటినే పాటిస్తున్నాయి.

భారతీయ జనతాపార్టీ కూడా ఇట్లాంటి స్థితిలోనే అటు కోర్టు తీర్పునూ పాటించనని, ఇటు ఏ శాంతియుత పరిష్కార చర్యలలో పాల్గొననని రామ రథ యాత్ర కొనసాగించింది. తెగేవరకూ లాగేందుకే నిర్ణయించుకున్న భారతీయ జనతా పార్టీ ఏమైనా సరే రథయాత్ర ఆగదని, ఆలయ నిర్మాణం ఆగదని ప్రకటించింది. ఈ సమయంలో ప్రభుత్వం మరికొంత కిందికి దిగివచ్చి ప్రకటించిన త్రిసూత్ర పథకాన్ని కూడ భారతీయ జనతాపార్టీ తిరస్కరించింది.

ఇలా క్షణక్షణానికి వేడెక్కుతూ వచ్చిన రాజకీయ పరిణామాలలో అసహకారాద రాజకీయ వేత్తల ఊగిసలాటలు ఎట్లా ఉన్నప్పటికీ, దేశ సమగ్రతకోసం, ప్రజల ప్రాణాలకోసం రక్తసాతాన్ని అరికట్టడంకోసం ప్రభుత్వం కూలిపోవడానికైనా సిద్ధపడతామని వి.పి.సింగ్, మూలాయం సింగ్, లల్లాప్రసాద్లు స్థిరంగా నిలబడ్డారు. అద్వానీ

మనిషిపై దౌర్జన్యం చెయ్యవలసిన, తోటి మనిషి విశ్వాసాలపై, నిర్మాణాలపై దాడి చెయ్యవలసిన అవసరంలేదు.

కాని మత విశ్వాసం కేవలం మత విశ్వాసంగా మాత్రమే మిగలకుండా ఆధిపత్య వాదంగా, నిరంకుశత్వంగా ప్రబలినప్పుడు అది రాజకీయాలతో సంబంధం పెట్టుకుంది. రాజ్యాధికారం కోసం వేసే ఎత్తులలో మతం ఒక ఎత్తు అవుతుంది. ఏ రాజకీయ విశ్వాసాలు ప్రకటించే వాళ్ళయినా మత పాచికలే ఆడతారు. అట్లా మన సమాజంలో రాజకీయవాదుల రాజ్యాధికార కాంక్ష జాడలలో మతం ఒక పాపు అయిపోయింది.

కాని 1950 జనవరి 26న మనకు మనం ఇచ్చుకున్న రాజ్యాంగం మన సమాజాన్ని సెక్యులర్ రాజ్యాంగంగా ప్రకటించింది. సెక్యులరిజం మన సమాజంలో లౌకికవాదంగా ప్రచారమైనప్పటికీ నిజానికి అది మత రహిత వాదం. రాజకీయాలలో మత ప్రవేశం ఉండకూడదని, మతం కేవలం మనిషి జీవితంలోని ప్రైవేట్ రంగానికే పరిమితం కావాలనీ, థిర్డ్ రంగాన్ని

అరెస్టుకూ లల్లా ప్రసాద్ అడేశించాడు. ఊహించినట్లుగానే భారతీయ జనతాపార్టీ ప్రభుత్వానికి తన మద్దతును ఉపసంహరించుకుంది. బలాబలాలు ప్రజా ప్రతినిధుల వేదికపైననే తేల్చుకునేందుకు వి.పి.సింగ్ సిద్ధపడ్డాడు.

ఈ రాజకీయ పరిణామాలలో అంతర్గతంగా ఇమిడివున్నది దేశ భవిష్యత్తు, ప్రభుత్వం, కొందరు నాయకులు ఇతరతరంగా ఎన్ని అక్రమాలకు పాల్పడినా ఈ విషయంలో ఒక సరైన నిర్ణయం తీసుకున్నారని, జాతి సమగ్రతను కాపాడారని, మత విద్వేషం చెలరేగుకుండా అడ్డుకున్నారని చెప్పకతప్పదు. ఆ నిర్ణయం బలవదితే ఈ కూడలినుంచి దేశం మత రహిత జాతీయ సమగ్రతవేపు వయసిస్తుంది.

-బహదూర్ షా

ఒక ఇస్లామిక్ దేశానికి మొట్టమొదటి మహిళా ప్రధానమంత్రిగా 19 నెలల కాలం పాలన చేసి తాను బయలుదేరిన చోటికి తిరిగి చేరుకున్న బెనజీర్ భుట్టో తిరిగి ఒంటరి పోరాటం ప్రారంభించింది. రాజకీయ రంగంలో సానుభూతి పవనాలతో గెలుపును సాధించినవారు అనతికాలంలోనే ఎన్నికల బరిమీదకు సమూహత్రయవల సవస్తుందని చరిత్ర చెబుతూనే వున్నది. ప్రజాస్వామ్యంకోసం మొహంవాచి పోయిన పాకిస్తాన్ ప్రజలు జులైకర్ అలీ భుట్టోకు వారసురాలిగా బెనజీర్ కు అండదండలిచ్చి గెలిపించారు. మొన్న ఆగస్టు మొదటి వారంలో పీపుల్స్ పార్టీలోని సీనియర్ నాయకులు సైన్యాధికారులు, అమెకుగల బహిష్కార విశ్వసనీయులు అంతా ఏకమై ఆమెను గద్దెనుంచి పడతారన్నారు. గతంలో ప్రజలనుంచి వచ్చిన సానుభూతి వెల్లువలు, అభిమాన సరవళ్లు ముచ్చటైనా కానరావడంలేదేనాడు. ప్రపంచ దేశాలలో ఆకర్షణీయమైన నాయకులలో ఒకరుగా ప్రచార సాధనాల వారితో పరిగెడించబడిన బెనజీర్ ఈరోజున చదరంగంలో దెబ్బతిన్న పాపు మాదిరిగా రూపొందారు. తన 19 నెలల పాలనలో ఆమె సాధించిన విజయాలు కంటే పారపాట్లు, లోపాలు ఎక్కువ శాతం అవడంతో బెనజీర్ రాజకీయ భవిష్యత్తు అనందిస్తోంది.

తన పాలనా కాలంలో పాకిస్తాన్ లోని తన స్త్రీ జాతికి ఏమీ చేయలేకపోయిందని ప్రజలలో ఒక గాఢాభిప్రాయం ఉంది. ప్రధాన మంత్రి పదవిని అధిష్టించిన బెనజీర్ తన పదవీకాలంలో స్త్రీజాతి అభ్యుదయానికి కొత్త మార్గాలు వేయకపోలేదు. స్త్రీజన ప్రగతికి మాత్రం ద్వారాలు అవిష్కరించకపోలేదు. ఉదాహరణకు పాకిస్తాన్ ఇంటర్నెషనల్ ఎయిర్ లైన్స్ లో ప్రత్యేకంగా స్త్రీలకు ఉద్యోగాలలో మహిళలు ప్రవేశించారు. సమాన హక్కుల కోసం మహిళా సంఘాలనేకం పోరాట పటిమతో ఉద్యమాలు నిర్వహించాయి.

పాకిస్తాన్ లో మంచి పేరొందిన మహిళా ఉద్యమనేతగా హీనాజిలానిని చెప్పకపోయి. ఈమె లాహోర్ లో ఉన్నత విద్యను అభ్యసించింది. పాకిస్తాన్ లో మానవహక్కుల కోసం ఏదరెంతగా విమర్శించినా, అవహేళన చేసినా ఉద్యమాలు ప్రారంభించింది. ప్రజలను సమీకరించి పోరాడింది. ఈమె చురుకు దనానికి ముచ్చటపడక తప్పదు. లాహోర్ హైకోర్టులో న్యాయవాదిగా పనిచేస్తూనే మానవహక్కుల పరిరక్షణకు న్యాయ పరమైన అనేక పోరాటాలు సల్పింది. 'పుమెన్స్ షిక్షన్ ఫోర్మ్' (డబ్ల్యు. ఏ. ఎస్)ను స్థాపించింది. 'ఇంటర్నేషనల్ ఫెడరేషన్ ఆఫ్ పుమెన్ లాయర్స్' పాకిస్తాన్ శాఖకు ఉపాధ్యక్షురాలిగా ఎన్నికై 1980 నుంచి న్యాయ, సాంఘిక రంగాలలో మహిళా పోరాటాలకు జననత్యాలు కలిగించింది. వివిధ రాస్తా పత్రికలలో మానవ హక్కుల అంశంపై రచనలు చేసింది. ఇటీవల ఒక విశేష గ్రంథాన్ని సవారవయిత్రంగా వెలుగులోకి తీసుకువచ్చింది. 'ది హుమన్ ఆర్టిస్ట్ ఏ డిప్లెస్ శాక్షన్?' అనే గ్రంథాన్ని ఆమె సోదరి అస్మా జహంగీర్ (ఈమె కూడా మరో మానవ హక్కుల న్యాయవాది)తో కలసి వ్రాసింది.

జియూ మిలటరీ పాలనలో సైనికరంగ కార్యకలాపాలను పరిశీలించడానికి అవర్చించిన డబ్ల్యు.ఎ.ఎస్. సంస్థ మార్గదర్శకాన్ని నిరసించడానికి బయల్దేరిన మొదటి నిర్వాహక సంస్థగా చెప్పాలి. ఈ సంస్థ గూర్చి జిలాని వివరిస్తూ "ఇస్లాం మహిళలకు కొన్ని హక్కులను ప్రసాదించింది. ఇది నిజం. అయితే ఈ హక్కులను ఎంతవరకు ఉపయోగించు కుంటున్నా? ఇంకా వాస్తవాన్ని పరిశీలిస్తే మా మతం స్త్రీ పురుష సమానత్వాన్ని అంగీకరించదు. పాకిస్తాన్ లో ఇస్లామిక్ లా మతాన్ని, స్త్రీ పురుష వ్యత్యాసాన్ని బట్టి విక్షణ చూపుతున్నది. ఆ విధంగా మేము మతాన్ని ఆధారం చేసుకొని, ముస్లిం, ముస్లిమే తర్వాత, స్త్రీ పురుష భేదాన్ని ఆధారం చేసుకొని ఏర్పడిన సంఘ జీవితాన్ని పొందగలిగాము. మేము స్థాపించిన ఈ సంస్థ ఇస్లామిక్ లా విక్షణను సహించడం అసాధ్యమని అభిప్రాయపడింది" అని తెలిపింది.

జియూఫుల్ హక్ పాలనలో ఇస్లాం-కేవలం ఓటరాన్ని నిలుపుకోవడానికే ఒక ఆయుధంగా మలచబడిందని పిరంతా ఆగ్రహించారు. మిలటరీ ప్రభుత్వం ఇస్లాం ప్లోగ్ ను ఒకరకంగా

సమంజసరీతిలోనే ప్రచారం చేసినా ఇస్లామిక్ న్యాయాలను అనుసరించడంలో బలమైన శక్తులుగల వారిని, బలహీనులను వేర్వేరుగా చూసి వక్షపాతం చూపింది. ముఖ్యంగా స్త్రీలపట్ల వారి హక్కులపట్ల విక్షణారహితంగా ప్రవర్తించలేదు అడుగు అడుగు లేకుండాపోయింది. బలహీనమైన జాతిగా మహిళలు మరే అన్యాయానికి గురయ్యారు.

స్త్రీల వక్షంగా పోరాటాలు సల్పి, సమన్యలను ఏకరువు పెడుతూ రంగం మీదకు వచ్చిన జిలాని వంటి మహిళలు ఎన్నో అవరోధాలను, హేళనలను, మరణిరస్కారాలను పొందవలసివచ్చింది.

చేసింది. వారిని పాశ్చాత్య నాగరికతా వ్యామోహ పరులుగా, ప్రచార కత్తి దాహాలు గలవారుగా చిత్రికరించి వెక్కిరించేవారు.

పాకిస్తాన్ లో ఈ నాటికి ఇస్లామిక్ లా అమలులోవుంది. బెనజీర్ పాలనాకాలంలో ఇదేమీ కొట్టి పారవేయలేదు. అసలు దీనిని జియూ సరైన అమలులోకి తీసుకువచ్చాడు. ఆయన పాలనాకాలంలోనే కొన్ని అమానుష, కిరాతక చట్టాలు జనజీవితంలోకి దూసుకు వచ్చాయి. బహిరంగ కొరదాదెబ్బలు, అవయవ వేదన, మరణవ్యర్థంతం రాళ్ళతో కొట్టడం వంటి శిక్షలు అమలు జరిగాయి. సాదీ అరేబియాలోని న్యాయ సూత్రాలను గుడ్డిగా తీసుకొని అమలు పరచడమే తప్ప. ఉపఖండ నాగరికతకు చెందిన వ్యక్తికి అరబ్ సంస్కృతికి చెందిన ప్రజలపై (ఇస్లామిక్ దేశస్థులపై) రుద్దడమే జియూ చేసిన అనారోచిత చర్య.

ఈ కారణంతోనే అవయవ వేదన, మరణించేవరకు రాళ్ళతో కొట్టడం వంటి తిరుగు చాలావరకు దేశంలోని లాఠిపోర్టులలోకి చేరలేకపోయాయి. మరి ఈ అమానుష వాతావరణం బెనజీర్ భుట్టో పాలనలో మార్పు చెందిందా?

ఈ అంశాన్నే కొంచెం లోతుగా పరిశీలిస్తే కొన్ని విషయాలు బయటపడతాయి. ఒక రకమైన ఒత్తిడిలో ఇరుక్కుపోయిన బెనజీర్ అనేక ఇతర ఒత్తిడులకు లొంగిపోయింది. ఒక పద్ధతిలో ఒత్తిడులను స్వయంగా ఆహ్వానించింది. సంధి చేయగల అభ్యుక్తిగానే అధికారంలోకి రాగలిగింది. విప్లవాత్మకమైన సంస్కరణలను తీసుకురావడానికి ప్రతి వ్యూహం వారూ ఎవరూ తనకు అవకాశమివ్వరని ఆమె గ్రహించింది. సామాన్య ప్రజానీకం ఆమె పాలనపై ఎన్నో ఆశలు పెట్టుకున్నారేగాని అవన్నీ అడియాళలయిపోయాయి. ముల్లాలు బలోపేతుల

మహిళలను విస్మరించిన మహిళా ప్రధాని

పడంతో బోనజీర్ తుది ఆలోచనలు, ప్రయత్నాలు అవిరైపోయాయి. ముల్లాలకు ప్రజల అదరాభిమానాలు లేకపోవచ్చు. ముఖ్యమైన అధికారాలను చేపట్టారు. మేధానంపన్నుల జాబితాలోవున్నారు. ఇదే ముల్లాల ఆయువుపట్టు.

మరొక ప్రక్క 'జివా ఆర్టిస్ట్' (వ్యభిచారం, జారత్తం మొదలైన శిక్షార్థ నేరాలకు సంబంధించింది) విషయంలో కూడా బెనజీర్ అసమర్థత కనిపించింది. దీనిని మహిళలు వ్యతిరేకించలేదు గాని ముల్లాలే వారిలో వారు భేదాభిప్రాయాలు తెచ్చుకున్నారు. భుట్టో ప్రభుత్వం దీనిని ఉపసంహరించడానికి ప్రయత్నించలేదు గాని, అదేమీ కష్టమైన పని కాదు. సంఘంలోని వివిధ వర్గాలు బలపరిచాయికూడా. ఇప్పుడది రాజకీయపు రంగు పులుముకున్నది. అస్తవ్యస్తంగా తయారైంది. ఆమె తలపెట్టిన ఇస్లామిక్

1947లో దేశం ఏర్పడినప్పుడు పాకిస్తాన్ పండ మెంటల్ ఐడెంటి సమన్వయ ఇదే సృష్టించింది. పాకిస్తాన్ ఇస్లామిక్ దేశమా? అయితే, వివరణ ఏమిటి? లేకపోతే కేవలం ముస్లిం మెజారిటీ దేశంగా వుండి, ప్రజలు వారి ఇష్టానికి అనుగుణంగా జీవించవచ్చునా? సాంఘిక పరిస్థితి ఎలా వుంటుంది? రాజకీయ, సాంఘిక పరిణామాలు ఎలా వుంటాయి? ఇవన్నీ గత 43 ఏళ్లుగా చర్చించబడుతూనే వున్నాయి.

దేశ రాజ్యాంగంలో అనేక సందర్భాలలో పాకిస్తాన్ ఒక ఇస్లామిక్ దేశంగా అభివర్ణించబడింది. జాగ నిర్మాతలచే రూపొందించబడిన అనేక తీర్మానాలను రాజ్యాంగంలో పొందుపరిచారు. ఉయ్య తెలివిగా తనకు అనుకూలంగా కొన్ని భాగాలను మలచుకొని ఫెడరల్ షరీయత్ న్యాయస్థానాలను ఏర్పరిచాడు. అప్పటికే పున్న న్యాయస్థానాలలో షరీయత్ బెంచ్ లను సృష్టించాడు. అయినప్పటికీ అతను కోరుకున్న ఇస్లాం దోరణి మొత్తంమీద జయించలేకపోయింది. ఈ షరీయత్ బిల్ బెనజీర్ ను అష్టకష్టాలకు గురిచేసింది. సెనేట్ లో బిల్ ఆమోదించబడింది. దిగువపథకు రావలసివుంది. అప్పటికే ప్రభుత్వం దిగజారింది. బెనజీర్ పదవీమ్యురికి షరీయత్ బిల్ కూడా కొంత బాధ్యతపహించింది.

పాకిస్తాన్ లో 'హుమద్ ఆర్టిస్ట్' కూడా అనేకమార్లు వివాదాస్పదంగా తయారై ప్రజల నోళ్ళల్లో వాసింది. ఈ అంశాన్ని గురించి వ్యాఖ్యానిస్తూనే ఒక గ్రంథరచన వెలువడింది. ప్రారంభంలో జియూచే వరిచయం చేయబడిన దేశాన్ని ఇస్లామిక్ దేశంగా మార్చాలి తయారు కావడానికి ఉద్దేశించబడినది.

అయిదు నేర సూత్రాలతో 'హుమద్ ఆర్టిస్ట్' తయారుచేయబడింది. దొంగతనం, ఆయుధ దోపిడీలకు సంబంధించి, రేప్, వ్యభిచారం, బలత్కారంగా స్త్రీలను, పిల్లలను కిడ్నాప్ మొదలైన నేరాలకు సంబంధించి (ఒక పురుషుడు, స్త్రీ ఇష్టపడినప్పటికీ, తమ సాంప్రదాయం ప్రకారం వివాహం చేసుకోకపోతే వారిద్దరి కలయిక నేరం) 'జివా' ఆర్టిస్ట్, జివా ఆర్టిస్ట్ ను నిందించితే 'క్వాడ్' ఆర్టిస్ట్, మద్యపానం, మత్తుమందుల వినియోగం - ఈ నేరాలన్నిటికీ హుమద్ ఆర్టిస్ట్ క్రింద శిక్షలు విధించబడతాయి.

ఈ శిక్షలు రెండు పద్ధతుల నిబంధనల క్రింద విధించబడతాయి. హాద్, తాజీర్ అనే పద్ధతులలో పైన చెప్పిన కఠోర, అమానుష శిక్షలు అమలుపరచబడతాయి.

పాకిస్తాన్ లో మహిళలు చాలావరకు అణచబడేవున్నారు. ఒకే ఒక మహిళ - గుల్జార్ బానో అధికార యంత్రాంగంలో వున్నారు. ఆమె ప్రస్తుతం ప్లానింగ్ కమిషన్ కార్యదర్శిగా వున్నారు. మనదేశంలో యిది చాలా సామాన్యమైన విషయమే. సరలా గ్రెవోల్ మొదలైన మహిళలు అనేకమంది పున్నత పదవులలో వున్నారు.

1950లోనే సివిల్ సర్వీస్ లో ప్రవేశించిన గుల్జార్ బానో విద్యవేలమంది పురుషులమధ్య ఒకే ఒక ఉద్యోగినిగా పనిచేస్తోంది. ఆమె ఉద్యోగనిర్వహణలో మొదటి పది పదిహేను సంవత్సరాలు చాలా గడ్డుగా గడిచినట్లు భావించింది. పురుషాధిక్యతకు లోబడి వివిధంగా వివిధ తరహా ఉద్యోగాలను మూడుదశాబ్దాల కాలం చేయగలిగిందో, ఎన్ని మనశ్శతాలకు గురయిందో గుల్జార్ బానో స్వయంగా వివరించలేదు. తనను ఒక వింతవస్తువుగా పరిగణించినట్లుచూత్రం తెలిసింది. తృతీయ ప్రపంచదేశాలలో మహిళలు బ్యూరోక్రసీలో లేదా ప్రైవేట్ కంపెనీలలో ఎక్కువ (మిగతా 13వ పేజీలో)

జాతగర్భంలో మరోసారి కలిసిపోతున్న మన సంస్కృతి

దేశంలోని మన దేశం ఎందరో రాజుల పరిపాలనలో ఉండి, మన మతం, సంస్కృతి వారి అభిప్రాయానికి తగినట్లుగా ఎన్నో మార్పులకు లోబడినాయి. అలాంటి జ్ఞాపకాలకు విహ్వలం పెద్దాపురం.

మెదక్ జిల్లాలోని సంగారెడ్డికి 10 కి.మీ. దూరంలో ఉంది పెద్దాపురం. తొలుత ఈ గ్రామం మూమూయి పెద్దాపురంగాను, ముహూయి పెద్దాపురంగాను పేర్కొనబడినది. పురావస్తు శాస్త్ర విద్యార్థివైన కారణంగా ఆ ప్రాంతానికి వెళ్ళినప్పుడు కాకతాలియంగా ఆ గ్రామంలో వున్న మందిరాన్ని దర్శించడం జరిగింది. ఈ ఆలయంలో ఉన్న 33 శిల్పాలు నాటి శిల్పకళాభివృద్ధికి తార్కాణం.

ఈ మందిరాన్ని మూడు విధాలుగా వర్గీకరించవచ్చును. ఆలయంలోని గర్భగుహం, మంట పంత్ కల విగ్రహాలు, ఆలయ శిఖరం ఇవి మొదటి వర్గీకరణ. రెండవ వర్గీకరణలో ఆలయానికి చుట్టూ ఉన్న విగ్రహాలు, మూడవ వర్గీకరణలో కోనేరు ఆ పరిసరాల్లో కల రెండు దేవతా విగ్రహాలు.

ఆలయగోపురం పిరమిడ్ ఆకారంలో ఉంది. ఆలయంలో ముఖ్య దేవతా విగ్రహమైన దేవి విగ్రహం నల్లరాతితో చేయబడి సుమారు 2

అంటరిగా ఉన్న అర్ధ మనుష్య ఆకృతిలోని స్త్రీ విగ్రహాలు, పూర్తిగా నాగాకృతిలో గల మిథున విగ్రహాలు. వీటిలో అర్ధమనుష్యాకృతిలో స్త్రీ విగ్రహాలు మానవ శిరస్సుతో ఒకే తల, వడగతో

గల విగ్రహాలు 6, ఐదు తలలు కలిగిన విగ్రహాలు ఒకటి, ఒకదానిని ఒకటి వెనవేసుకొన్న నాగమూర్తులు రెండు, వివరంగా ఏడు వడగలు కలిగిన నాగదేవతా విగ్రహం ఒకటి. ఈ నాగ దేవతలు చేతిలో ఆయుధం మరియు దానితో చూపబడ్డారు.

మందిరానికి ఆగ్నేయ దిశలో సుమారు 4 అడుగుల ఎత్తులో ధ్యాన ముద్రలో ఉన్న జటాధర జైన తీర్థంకరుల విగ్రహాలు ప్రకటమైనవి. ఈ విగ్రహాలు విశాలమైన బాహువులు కలిగి, వదులు గల నాసికతో, నన్నటి నడుము కలిగి, పెదవులు చెవులు చక్కగా తీర్చిదిద్దబడినవి. అందులో ఒక విగ్రహం తల విరిగిపోయి ప్రక్క పొడలలో కూరు కొనిపోయినది. ఈ ప్రాంతంలో జైన విగ్రహాలు లభ్యం కావడం వల్ల ఈ ప్రాంతం యొక్క కాలాన్ని శాస్త్రీయంగా నిర్ధారించడానికి అవకాశం దొరికింది. ఈ పరిసర ప్రాంతాల్లో లభ్యమయిన శాసనాలు మనకు ఎంతో తోడ్పడుతున్నాయి.

చారిత్రక ఆధారాల ప్రకారం ఈ ప్రాంతం తొలుత శ్రీ. పూ. 230-218 కాలంలో శాతవాహనుల ఆధీనంలో ఉన్నట్లు పెద్దాపురానికి 5 కి.మీ. దూరంలో గల కొండాపురం అనే ప్రదేశంలో లభ్యమయిన గౌతమీ పుత్ర శాతకర్ణి, వశిష్టపుత్ర వలుమాచి, శివశ్రీ మరియు యజ్ఞశ్రీ శాతకర్ణి నాణెములు ఆధారాలు.

ఆ పిదప శ్రీ. శ. 543 - 757 కాలంలో మెదక్ జిల్లా బాదామి చాళుక్యుల ఆధీనంలో ఉంది. తర్వాత రాష్ట్ర కూటులు, వారి సామంతులైన వేములవాడ చాళుక్యుల ఆధీనంలో ఉండినది. ఆ పిదప పరిసర ప్రాంతాలలో

లభ్యమయిన కళ్యాణి చాళుక్యుల శాసనాలలో అపొవమల్లవైల II (క్రీ.శ. 973-97), సోమేశ్వర I (క్రీ. శ. 1042-68), సోమేశ్వర II (1068-76), త్రిమవన మల్ల, విక్రమాదిత్య IV (1076-1126), సోమేశ్వర III (1126-38), తైలోక్యమల్ల III (1149-63) శాసనాలు నాటి జైన మతం యొక్క వైభవాన్ని తెలుపుతున్నాయి.

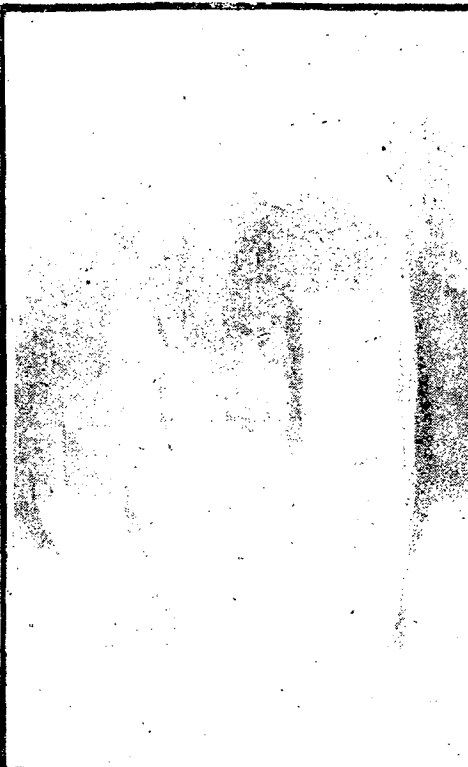
మొదటి తైలవరాజుకు చెందిన కొరసోలు శాసనంలో మహామండల సోమ పెరమది అనుసామంతుడు "కొరసాల". అను ప్రాంతాన్ని రాజధానిగా చేసుకొని పాలించినట్లు తన తండ్రియైన బిబ్బరస పేర బిచ్చేశ్వర మందిరానికి భూమిని దానం చేసినట్లు పేర్కొనబడినది. కోహిర్, చింతలగుట్ట, అల్లాడుర్లం పటాన్ చెరువు ప్రాంతాలలో లభ్యమయిన రెండవ సోమేశ్వర, ఆరవ విక్రమాదిత్యుని శాసనాలలో వారి సామంతులు జినాలయాలకు దానాలు చేసినట్లు చెప్పబడినది. ఆరవ విక్రమాదిత్యుని సామంతుడు అపొవమల్ల పెరమనది (అల్లాడుర్లం పాలకుడు) కీర్తి విలాస శాంతి జినాలయ పోషకు భూమిని దానం చేసినట్లు పేర్కొనబడినది. ఈ పై ఆధారాల వల్ల కళ్యాణి చాళుక్యుల కాలంలో ఈ పరిసర ప్రాంతాలు అభివృద్ధి చెందినదిగా గుర్తించవచ్చు.

ఆలయ ప్రాంగణంలోని యితర విగ్రహాలలో రేవంత లేదా రైవత అనే విగ్రహం నమస్కార ముద్రతో ఉండి యిరువైపుల పరివార జనంతో ఉండి ఎంతో అందంగా చెక్కబడినది. యిదేకాక అంజనేయ విగ్రహం, శివలింగం, సుదర్శనచక్రం మున్నగునవి ఆ పరిసర ప్రాంతాలలో పూజలకుండా పడి ఉన్నాయి.

సుండి 3 అడుగుల ఎత్తు కలిగి ఉన్నది. దానికి ఎదురుగా శివలింగం వల్లని గ్రేనేట్ రాతితో చేయబడినదై దర్శనమిస్తుంది. ఆలయ వరం దాలో సందిశ్యరూపి విగ్రహం నాటి కళాస్పృహకి ఒక మచ్చుతునక. ఈ విగ్రహం సుమారు 3 - 1 X 1 1/2 అడుగుల పరిమాణంలో ఉంది పురాతత్వవేత్తలచే రాష్ట్ర కూటులు లేదా కళ్యాణి చాళుక్యుల కాలానికి చెందినదిగా భావించబడినది ఈ విగ్రహం నల్లగ్రేనేట్తో చేయబడి ముందటి ఎడమ వైపు కాలు విరిగిపోయి తల కొద్దిగా కుడి వైపుకు తిరిగి ఉంది. ఆలయ ముఖద్వారానికి యిరువైపుల పులి ఆకారం తీర్చగ దం ప్రైలతో, నాలుక బయటికి చొచ్చుకొని వచ్చినట్లు చూపబడినది. అంతేకాక ద్వారానికి యిరువైపుల ద్వారపాలకులు అందంగా చెక్కబడి ద్వారానికి పైభాగంలో మధ్యలో చాముండి విగ్రహం ధనురు మరియు త్రిశూలం ఉన్నాయి.

ఆలయానికి చుట్టూ గల కంచెకు అనుకొని వివిధ వైష్ణవ శైవ, జైన, అన్యదేవతా మూర్తులు దర్శనమిస్తారు. అన్యదేవతా విగ్రహాలలో నాగ దేవతా విగ్రహాలు రెండు రకాలు ప్రసిద్ధమైనవి.

మందిరానికి ఈశాన్య దిశలో కోనేరు 50' X 50' ఆ పరిమాణంలో ముళ్ళపొడలతో కూరుకొని పోయినారు మెట్లు కలిగి ఉన్నట్లు కొన్ని రాతి మెట్లు వల్ల తెలుస్తున్నది. కోనేటికి దగ్గరలో మట్టిలో కప్పబడిన విష్ణుమూర్తి విగ్రహం 3 1/2 సుండి 4 అడుగుల పరిమాణంలో నాగులు చేతులతో ముందరి రెండు చేతులు శిథిలమై, మిగిలిన రెండు చేతులలో చక్రం, ఆయుధంతో చూపబడినది. విగ్రహానికి గల కర్ణాభరణం అందంగా చెక్కబడి యిరువైపుల స్త్రీ, పురుష సేవకులు చూపబడినారు.

ఆ విగ్రహానికి 4 అడుగుల దూరంలో స్త్రీ దేవతా మూర్తి విగ్రహం నాలుగు చేతులలో సుఖాసీన భంగిమలో చేతిలో త్రిశూలంతో చూపబడినది. ఇంతేకాక మందిరానికి దగ్గరలో గల పొలంలో పెద్ద శివలింగం వరంగల్లోని వేయి స్తంభాల గుడిలోని శివలింగాన్ని పోలి వుండడం వల్ల ఈ ప్రాంతంలో కాకతీయ పరిపాలన జరిగినట్లు భావించవలసి ఉంటుంది. అనామకంగా, గుర్తింపు లేకుండా పడి ఉన్న ఇటువంటి ప్రాంతాలలో పరిశోధనలు చేసి, అభివృద్ధి చేసి కాలగర్భంలో కలిసిపోతున్న మన చరిత్రను, సంస్కృతిని వెలికి తేవలసి ఉంది.

-ఎస్. వి. సురేశ్

బద్ధితుడేనా బహుముఖ ప్రజ్ఞాశాలి

మనదేశంలో పుట్టిన ప్రతివాడికీ అంతో ఇంతో కళాత్మక వాతావరణం లభిస్తుంది. ప్రకృతే మొదటి కళాకారిణి. ఎనలేని వైవిధ్యాలకు ఆట పట్టు. మానవుడు ఉగ్రపాలతోనే సన్మోహన వర్షాలను, చిత్ర విచిత్ర రూపాలను, అయబద్ధ ధ్వనులను జీర్ణించుకుంటాడు. పరిణతి చెందిన పలు సంస్కృతులకు ఆటపట్టు మనదేశం. మానవ హస్తాలు సృష్టించిన ప్రతి నవీన వస్తువు, ప్రతి కళా భారతీయ వారసత్వంలో భాగమై తరం నుంచి తరానికి సంక్రమిస్తుంది. మనదేశంలో కళాత్మక వ్యక్తికరణమన్నది ఎంత విస్తృతమో అంత బహుముఖం. కుంచె, ఉలి, వాడ్య విశేషం, నృత్యరీతి దేనినైనా మనకళాకారుడు చాలా సులభంగా ఉపయోగించగలడు. అతడి ప్రతిభావ్యుత్పత్తులు అత్యంత విస్తృత పునాది మీద వృద్ధి చెందగలుగుతాయి.

రెండే రెండు గీతలు రమణీయంగా స్థిరంగా గీయబడి సాగసుగా ముస్తాలు చేసుకొని మన పెదవుల మీద చిరునవ్వును మొలిపిస్తాయి. తెల్ల రంగు మీద రెండు చిన్న మరకలు నలుపును ప్రతిబింబిస్తూ, నిర్దిష్టమైన గోళాలను తలపించి మన కళ్ళన్న చిలకరింపజేస్తాయి. మొత్తం చిత్ర మంతా ఐదు నిమిషాలలో పూర్తవుతుంది. మన పెదవుల గుండా తలచని తలంపుగా అభినందనలు చెలువడుతాయి.

మద్రాసు పట్టణ శివార్లలో అది ఒక మధ్య తరగతి కుటుంబీకుని ఇల్లు. ఆ ఇంటిలో ఒక పురాతన కాలం వాటి టేబిల్, ఆ టేబిల్ ను ఆ ఇంటి వారు సవాల్ క్షరకాలుగా వుపయోగించుకుంటుంటారు-డ్రాయింగ్ బోర్డుగా వాడుకొని సమయంలో మాత్రం దాని మీద ముక్కలైన పోర్సిలిన్ పెంకు వుంటుంది. అదే చిత్ర కారులు వాడుకునే రంగుల పాలెట్. ఎంత గందరగోళం వున్నా దాని ముందు కూర్చుని ఒక యువ చిత్రకారుడు కుంచెను నాట్యమాడిస్తాడు. అద్భుతాలను సృజిస్తాడు. రేఖలతో జీవ సవాలులు వలికిస్తాడు. ఆ కుంచె అతని చేతి వేళ్ళతో సరాగాలాడుతుంది. మీకు ఆ చేతి వేళ్ళు పరిచయం కావడం ఇదే మొదటిసారి

జంతువుల బొమ్మలతో కూడిన కథా చిత్రాలు, గాడిద ఆకాశం వంక మాస్తూ వేసిన అరువులు, కుండలు బొమ్మలు ఇంకా ఎన్నెన్నో బొమ్మల్ని ఆకట్టుకొని వుంటాయి. ఈ బొమ్మలన్నిటినీ వెనుక ఒక అద్భుత హస్తం వుంది. సీతారామ్ ప్రతిభను, కళానైపుణ్యానికి ఆమోఘమైన ప్రతీకలుగా ఆ బొమ్మలన్నీ రూపొందించబడినాయి.

సీతారామ్ ఇంతటి కళాకారుడిగా ఎలా తయారుకాగిగాడు? వందలాది మంది మూగ వారు, చెవిటివారు అయిన కళాకారులు లేక పోలేడు. వారందరూ అసాధారణమైన కళను

నల మేర, కథకు అనువైన రీతిలో బొమ్మలు గీస్తాడు.

ఇతని చిత్రాలన్నిటినీ ఒక మంచి అభి నవేశం, క్యాటిల్ వుంటుంది. ఇతని టెక్నిక్ నిశ్చలమైంది, స్పష్టమైంది. ఇతని గీతలు నిరంతర ప్రవాహాలుగా సజీవంగా కనిపిస్తాయి. మిగిలిన చిత్రకారులతో పోలిక చేస్తే ఇతనికి బ్రష్ (కుంచె) మీద నిరంతరసాధ్యమైన అధికారం వుందని స్పష్ట పడుతుంది. నవ్వు రేఖలను చిత్రీకరించవలసిన సందర్భంలో కూడా వెన్ను ఉపయోగించకుండా కేవలం కుంచెను మాత్రమే వాడతాడు. ఇతని చేతిలో కుంచె మాంత్రికమే చేతిలో మంత్ర దండం మాదిరిగానే అనేక అద్భుతాలను సృష్టిస్తుంది. చిత్రకళారంగంలో రెండున్నర దశాబ్దాల అనుభవాన్ని గడించిన ఒక చిత్రకారుడు ఇతని గురించి ప్రస్తావిస్తూ “ఇన్నేళ్ళలో కూడా నేను బ్రష్ ను ఇంత నేర్పుతో, చాతుర్యంతో ఉపయోగించలేదు. బొమ్మ చుట్టూ గీసే అపుల్ లైన్ లకు కూడా ఇతను వెన్ను ఉపయోగించడం నేనెప్పుడూ చూడలేదు”. అని ప్రశంసించారు.

“ఒక పాత్ర పోషణలను, మేనరిజమ్స్ ను అచ్చుగుద్దినట్లు చిత్రీకరిస్తారు. కథకు సరైన పద్ధతిలో, మంచి అవగాహన కలిగే విధంగా బొమ్మలు గీయడంలో ఈయన సిద్ధపాస్తులు. కథకు ఈయన

బొమ్మలు పూర్తి న్యాయం చేశారునాయి” అంటూ ఈయన కళా నైపుణ్యానికి జేజేలు వలికారు. ఒక ‘చందమామ’ను రెగ్యులర్ గా చదువుతున్న పాఠకుడు చందమామ పాఠకులు ఈయనవరో తెలియకపోయినా ఈయన చిత్రాలను అపరిమితంగా అభిమానిస్తారు. చిత్రాన్ని అభిమానిస్తూ కథను చదవడం ప్రారంభిస్తారు. ఆలోచిక ఆనందాన్ని పొందుతారు. జంతువుల బొమ్మలను చూస్తే వాలు, అవి మన సమీపంలో వున్నంతగా పీలవుతాం. మానవుల చేష్టలన్నీ జంతువులకు ఆపాదించిన చిత్రాలు ఎంతో ఆశ్చర్యాన్ని ఆనందాన్ని ఏకకాలంలో కలిగిస్తాయి. పళ్ళన్నీ తెరిచి ఇకిలిస్తున్న గాడిద, నంతోషంతో గంతులు వేస్తున్న ఎలుగుబంటి, అమాయకపు చూపులు పెదజల్లుతున్న లేడి, జాలిగొలిపే గంతులు వేస్తున్న కుండేలు, వివిధ వింత చేష్టలు చేస్తున్న కోతులు ఇవన్నీ ఈయన చిత్రాలలో జీవం పోసుకున్నవే!

ఇవన్నీ గీయడం ఏమంత సులభం కాదు. చిత్రాలు బాగా కుదరని సందర్భాలూ వున్నాయి. ఆయా జంతువులకు అవయవ నిర్మాణ రేఖలు, ఆయా జాతి లక్షణాలు స్మరింపజేయడం చిత్రాల ముఖ్య ఇక్ష్మం. ఎప్పుడైనా పొరపాట్లు దొర్లినప్పటికీ, తక్కువ సమయంలోనే ఈతను సరిదిద్దుకొనే నేర్పును సంపాదించాడు.

వయసుకు మించిన ప్రావీణ్యత సంపాదించిన ఈతను చిత్రకళకు సంబంధించి ఏమీ అధ్యయనం చేయలేదు. గ్రంథాలను ఆపోషన పట్ట

లేదు. సమకాలీన చిత్రకళారంగం గూర్చి కూడా పరిచయం లేదు. ఈరోజున చిత్రకళారంగంలో వస్తున్న ఉద్యమాలు, స్టేగిస్టు, పెనుమార్పులు మొదలైన వాటి గూర్చి ఏమీ తెలియదు.

వివిధ రంగాలను రాజ్యమేలుతున్న ‘ఇజమ్స్’ గూర్చి కూడా తెలియదు. కళలను గుత్తకు లీసు కొని డంబాలు పలుకుతున్న రాజకీయ పార్టీల వృత్తి నైపుణ్యం గూర్చి కూడా ఇసుమంత తెలియదు. నిజం చెప్పాలంటే - అయిదవ తరగతి వరకే చదువుకున్నాడు. ఏ విధమైన పెద్ద చదువులు చదవకుండానే, తనదైన స్వంత ముద్రతో చిత్ర కళలో అనేక మెళుకువలు ప్రదర్శిస్తూ, రాణింపు ఎలా సంపాదించాడన్నది విశేషమే మరి!

ఇరవై అయిదేళ్ళ క్రితం రాజమండ్రి పట్టణంలో జన్మించాడు. సీతారామ్ నలుగురు పిల్లల్లోనూ ఆఖరివాడు. ఈతని అన్న మామూలుగానే వున్నాడని, సీతారామ్, అతని ఇద్దరు అక్కలు మూగతనంతో, చెవిటితనంతో జన్మించారు. ఆ పట్టణంలో మూగవారికి, చెవిటి వారికి సహాయ పడే ఏ సంస్థా లేకపోవడంతో, వీరు ముగ్గురూ మామూలు పాఠశాలకే వెళ్ళక తప్పలేదు. ఏమైతేనేం, 5వ తరగతి పూర్తి చేసి పై చదువులు చదవడానికి ఏ మాత్రం అవకాశం లేకపోయింది. సీతారామ్ ను అతని తాతగారు తమ ఆలనలోకి తీసుకున్నారు. బాగా పేరు ప్రఖ్యాతులు వచ్చిన తర్వాత తాతగారి శక్తి సామర్థ్యాలు వారసత్వంగా వచ్చినాయని, ఆయన అడుగుజాడలను అనుసరించినట్లు తెలుస్తోంది.

రాజమండ్రి నివాసి అయిన సీతారామాచార్యులు (సినియర్) బొంబాయిలోని జె.జె.స్కూల్

ఆప్ ఆర్ట్స్ లో డిప్లొమా ఫొంది న్యూఢామంలోని ‘దామెర్’ రామాచాపు మేమారియల్ ఆర్ట్స్ స్కూల్ అండ్ గాలరీ’కు ప్రిన్సిపాల్ గా నియుక్తులయ్యారు. తన మనుమడిలోని కళాత్మకతను, చిత్రలేఖన అభిరుచిని గమనించిన సీతారామ్ తాతగారు (సీతారామాచార్యులు సినియర్) జైల్లా ఇన్స్పెక్షన్ ప్రారంభించారు. అప్పుడు వయసు ఎంత వుంటుందని భావిస్తున్నారు. సీతారామ్ వయస్సు మూడేళ్ళు. అయినప్పటికీ - గీతలు, కాంతిరేఖలు, నీడలు, వర్ణాలు మొదలైన వాటి గురించి క్షుణ్ణంగా జైల్లా ఇచ్చారు. దురదృష్టవశాత్తు చిత్ర కళా విద్యాభ్యాసం అర్థంతరంగా ఆగిపోయింది. తాతగారి అకాల మరణంతో జైల్లా కుంటువడి పోయింది. యువక ప్రాయంలో అడుగుపెట్టక పూర్వమే తాతగారి వద్ద నుంచి ఆయన దీర్ఘకాలిక అనుచుల రాశులను ప్రోగుచేసుకున్నాడు. మేధా సంపత్తును జుర్రుకున్నాడు. ప్రపంచ ప్రఖ్యాత చిత్రకారుల కళావైదుష్యాలను పరిచయం చేసుకున్నాడు. తాతగారి శిష్యుల వద్ద నుంచి డిప్లొమా ప్లాయికి మించిన చిత్రకళా లోతుపాతులను గ్రహించాడు.

(మిగతా10వ పేజీలో)

యితే అవతరపు. సీతారామ్ గా పిలువబడే ఇతని పేరు సీతారామాచార్యులు. పొడుగైన, న్నూ వుండే ఆకృతితో కుంచె అతని చేతివేళ్ళ డుమ బండిగా వుండి ఎన్నెన్నో రమణీయ త్రాలను సృష్టించింది. అంతే కాదు మరో శతమృత్యుమైన బాధ్యత కూడా నిర్వహించింది. రేఖలు, మాట్లాడతాయి. అతని నేత్రాలు మాట్లాడగాను, తేతోమయంగాను పున్నప్పటికీ, ఇతని మొహం మీద ఉంగరాల జట్టు తారా వాడుతున్నప్పటికీ అతను గీసిన రేఖలు మనతో మాట్లాడుతాయి. సీతారామ్ పుట్టుక నుంచి బాగాడు, చెవిటివాడు.

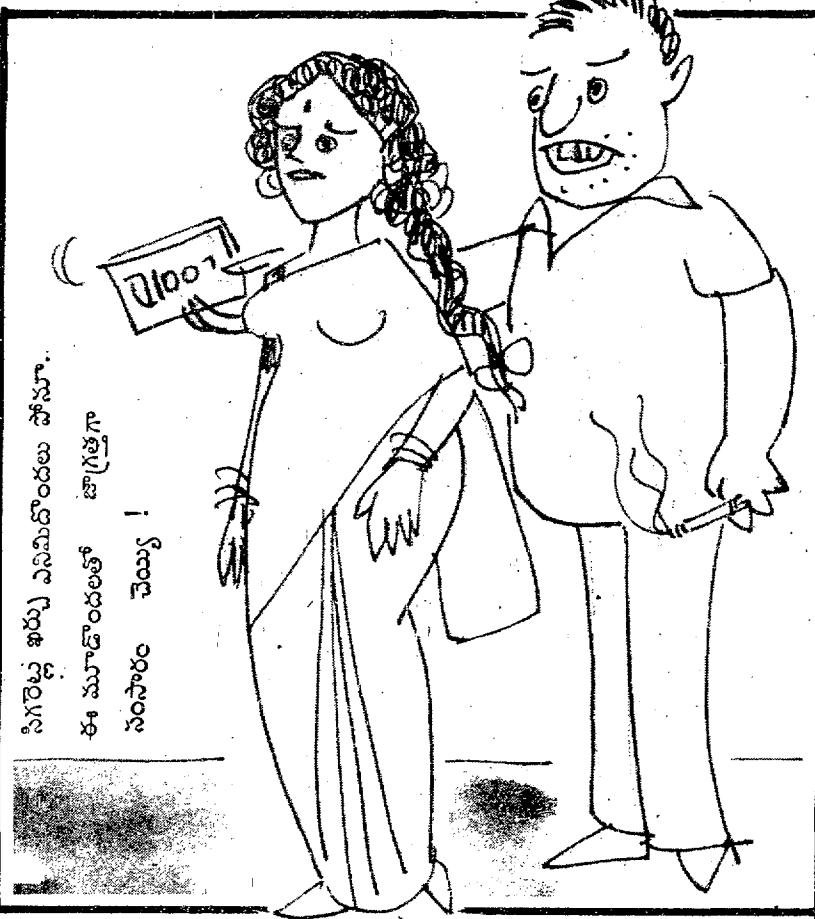
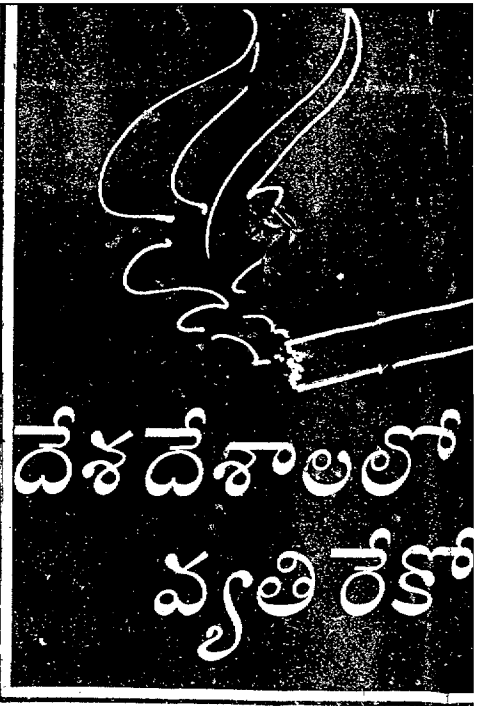
బహుశా మీకు పరిచయం లేనప్పటికీ, అతని బొమ్మలు మీరు చూచే వున్నారు. అవి క్షణం వైసా మీ మనస్సుని నిలబెట్టి వుంటాయి. ఏదో క సందర్భంలో, ఏదో ఒక రోజున, మనదేశపు పఖ్యాత చిన్న పిల్లల వలిక ‘చందమామ’ను చూసే వుంటారు. జ్ఞాపకం తెచ్చుకోండి. అక్బర్ గాలన నాటి కథలు, బిర్లల్ చతురోక్తులు - గాటి బొమ్మలు చూసే వుంటారు. ఇంకా

వ్యంతం చేసుకున్నవారే! సీతారామ్ కు చిత్ర కళ అనేది అతని అంతఃకరణభావాలను బయటి ప్రపంచానికి తెలిపే వారధి మాత్రమే కాదు. అతని వ్యాఖ్యానాన్ని విద్విష్టంగా తెలపగలిగే ఒక వేదిక కూడా. మిగిలిన వ్యక్తుల మాదిరిగానే ఈ వృత్తి కూడా ఈతనికి జీవనోపాధిని సమకూర్చు తున్నది. మధ్యతరగతి కుటుంబం నుంచి వచ్చిన ఈతనికి జీవించడానికి చిత్రకళ తోడ్పాటును అందించింది. ప్రతికా చిత్రకారునిగా కథను చదివి కథాసారాంశాన్ని అవగాహన చేసుకుని, అందుకు అనుగుణంగా బొమ్మలు వేస్తాడు.

ఇతను బొమ్మలు ఎలా వేస్తాడు? ముందుగా ఎడిటర్ నుంచి కొన్ని సూచనలు తీసుకొని, బొమ్మలు గీయడానికి కథను (మాస్కస్క్రిప్ట్) ఇంటికి తీసుకువెళతాడు. ఇంటి వద్ద అతని తండ్రి లేదా తల్లి కథను చదువుతారు. దాని సారాంశాన్ని వివరిస్తారు. కథలోని సంఘటనలుగాని, పాత్రలుగాని ఏదైతే బొమ్మలుగా చిత్రీకరణానికి అర్హవంతంగా వుంటాయో చర్చిస్తారు. మరుసటి రోజు ఆఫీసుకు వెళ్ళి, తన తల్లిదండ్రుల సూచ

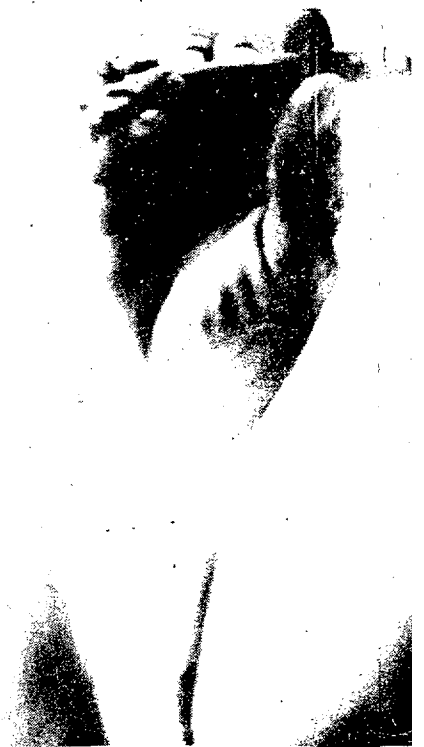

ఇదిగో అక్కా... నిన్నే... ఆ దిక్కు
మాలిన 'చుట్ట' నోట్లోంచి వైకి తీసి
నేను చెప్పేది కాస్త వింటావా ?
పొగ త్రాగటం నీకు ఆనందం కావచ్చు...
దానివల్ల నీ శరీరానికి ఏర్పడబోయే
నష్టాలూ నీకు పట్టకపోవచ్చు-
కానీ దీనివల్ల అభు శుభం తెలిసి నీకు
పుట్టబోయే బిడ్డలకు జరిగే నష్టం గురించి
నీకు తెలుసా ?
ఈ పొగ త్రాగటం వల్ల నీకు పుట్టబోయే
పిల్లలు అనారోగ్యవంతులుగా, బరువు
తక్కువగా పుడతారు తెలుసా ?
అలోచించు... ఇంకా ఆ 'చుట్ట'
నోట్లోనే పెట్టుకుంటానూ అంటే నీ
ఖర్చు అంతే..."

సిగరెట్ల ఖర్చు ఆర్థికంగా మిమ్మల్ని
క్రుంగడిస్తుంది...

దేశదేశాలలో ధూమపాన వ్యతిరేక ప్రచార
రోజురోజుకీ ఉధృతి చెందుతుంది. అలాంటి
దేశాలలో అమెరికా ఒకటి. 1978 లో డా.
బెంజమిన్ రష్ అనే అమెరికన్ శాస్త్రజ్ఞుడు
పొగాకు వాడకం మీద ఒక ప్రచారణ విడుదల
చేశారు. అనేకమంది అమెరికన్లు పొగాకు వల్ల
ప్రమాదాలను గుర్తించి దానికి వ్యతిరేకంగా
ప్రచారం చేస్తున్నారు. అందులో ముఖ్యులు
జాన్ కీఫ్స్ ఆడమ్స్, హరెన్ గ్రీలి, జాన్ బ్రౌన్
మొదలైనవారు.
1950 లో స్మోకింగ్ వల్ల లంగ్ కేన్సర్
వచ్చే ప్రమాదం వుండన్న ప్రచారం ఉధృతంగా
సాగింది. అప్పుడు ప్రజలలో వ్యక్తమయిన చైత
న్యానికి అనుగుణంగా అనేక ఆరోగ్య సంస్థలు
ధూమపాన దుష్ప్రభావాన్ని చాటి చెప్పాయి.
1953-54 సంవత్సరాల్లో ఈ ప్రచారంలో సిగ
రెట్ల తయారీలోనే పెద్ద మార్పు వచ్చింది.
1962 సం.లో ప్రెసిడెంట్ కెనడి ఒక
కమిషన్ నియమించారు. ఆ కమిషన్ పొగాకు
ప్రభావం గురించి కూలంకషంగా చర్చించి 1964
సం.లో తన నివేదిక వెలువరించింది. దాని
ఫలితంగా ధూమపానం తగ్గముఖం వట్టింది.
మూడు లక్షల నలభైవేల కాపీలు ఆ నివేదిక
అమ్ముడయింది. దాని ఆధారంగా హెల్త్ సర్వీస్
వారు వివిధ రకాలైన కరపత్రాలు ప్రచురించారు.
ధూమపాన వ్యతిరేక ప్రచారం ముమ్మరంగా
సాగింది. అమెరికాలోనున్న దాదాపు 80 సంస్థలు
పొగాకు వలన కలిగే ప్రమాదాలను గురించి బహుళ
ప్రచారం చేశాయి. 18 జాతీయ స్థాయి సమా
వేశాలు జరిగాయి. విద్యా, వైద్యరంగాలు ఈ

ఒరే గంటయ్యా.. ఏమిటా ఆ పని...
నువ్వు పొగతాగే సంగతి నీ అయ్యకు
చెప్పమంటావా ?
ఆ... ఏమిటి ! మీ అయ్య కూడా కాలు
స్తాడా ? అయితే నిన్నని పనిలేదురా !
చూశారా ! అయ్యలూ.. మీరు మీ
పిల్లల ఎదురుగా 'పొగ' తాగటంవల్ల ఆ
ప్రభావం వాళ్ల మీద ఎంతంటుందో
ఎప్పుడయినా అలోచించారా ?
మీ కొడుకు తప్ప చేసినా మందరించే
అర్థత మీకు లేదు.. ఎందుకంటే అదే
తప్ప మీరూ చేస్తున్నారు కదా !
ఈ రాకాసి 'పొగ' నీ కొడుకుని అర్థాయు
ష్కుణ్ణి చేయటం సికిష్టమా అలోచించు
ఒక్కసారి..."

- ధూమపానం-ద**
- * పొగాకులో ఉండే నికోటిన్ వలన రక్తపోటు పెరుగుతుంది. తద్వారా గ
  - * సిగరెట్ పొగలో కేన్సర్ కలిగించే గొంతు, లంగ్ కేన్సర్ వచ్చే అవకాశం
  - * చాతీ నొప్పి, ఊపిరితిత్తుల ఇబ్బంది
  - * ముక్కు గొంతు సంబంధించిన వ్యాధ
  - * కళ్ళమంటలు, నోరు రుచిలేకపోవడం, జరుగుతుంది.
  - * నెక్స్ సామర్థ్యం సన్నగిల్లుతుంది.
  - * గర్భవతులు పొగత్రాగితే పుట్టబోయే చూపుతుంది. బిడ్డ బలహీనంగా ఉంట
  - * ధూమపానంచేయడం వలన జ్ఞానశక్తి పోవడం జరుగుతుంది.

ధూమపాన ద్యమాల

దాని శాపాలు

రక్తనాళాలు కుంచించుకుపోతాయి. ఓండపోటు వస్తుంది. విషపదార్థాలున్నాయి. దానివలన ఎక్కువ ఉంది. బ్రాంకైట్ జబ్బు ఏర్పడతాయి. ట్యుబర్క్యులోసిస్ వస్తాయి. కాళ్లు తీపులు, త్వరగా అలసిపోవడం బిడ్డపై కూడా అది ప్రభావం వుంది. మందగించడం, రక్తం పాడయి

ఉద్యమాన్ని ఉధృతంగా చేపట్టాయి. 1965 సం.లో యు.ఎన్. కాంగ్రెస్ అసెంబ్లీ నిర్ణయానుసారం ఇది చట్టబద్ధమైంది. ప్రతి సిగరెట్టు పేకెట్ మీద చట్టబద్ధమైన పాపులిక్ తప్పునిసరిగా ప్రచురించాలి అన్న నిబంధన అమలులోకివచ్చింది.

క్రమంగా బ్రిటన్, ఇటలీ, డెన్మార్క్, నార్వే, స్వీడన్, ఫిన్లాండ్, పోలాండ్లలో ఈ ప్రచారం బాగా సాగింది. బ్రిటన్లో అనేక స్వచ్ఛంద సంస్థలు పాగత్రాగడం మంచిదికాదని ప్రచారం చేశాయి. 1965 సం. సిగరెట్ అడ్వర్టైజ్ మెంట్ను టి. వి. లో నిషేధించారు. సిగరెట్లపై బ్రిటన్లో ప్రత్యేకమైన పన్నులు కూడా విధించారు.

ఇటలీలో 1962 సంవత్సరంలో ప్రత్యేకమైన చట్టాన్ని ఏర్పాటుచేశారు. ఇందుకూ లంగా అన్ని రకాలైన పాగాకు సంబంధించిన అడ్వర్టైజ్ మెంట్స్ నిషేధించబడ్డాయి. డేనిష్ కేన్సర్ సొసైటీ పాగత్రాగటానికి వ్యతిరేకంగా విద్యావైద్య రంగాలలో బహుళ ప్రచారం చేసింది.

1975 జూలై 1వ తేదీన నార్వే టుబాకో విరోధ చట్టం అమలులోకి వచ్చింది. జాతీయ స్థాయిలో వ్యతిరేకదృశ్యాన్ని నార్వే చేపట్టింది. పాగాకు వాడకంపై కొన్ని నిబంధనలు విధించారు.

స్వీడన్ 25 సంవత్సరాల బృహత్ కార్యక్రమాన్ని చేపట్టింది అంటే 1975వ సంవత్సరంలో పుట్టినవారు స్మోకర్స్ కాదన్న అక్షరం ఏర్పరచుకున్నారు. తల్లిదండ్రులు సంప్రదింపులతో ఈ కార్యక్రమం 1974 సంవత్సరంలో ప్రారంభమైంది. 2000 సంవత్సరం నాటికి సంపూర్ణ ధూమపాన నిర్మూలన వారి ధ్యేయం.

పోలాండు దేశంలో జాతీయ స్థాయిన ధూమపాన వ్యతిరేక ప్రచారం స్వచ్ఛంద సంస్థల ఆధ్వర్యంలో సాగుతున్నది. జనం గుమికూడి చోట్ల స్మోకింగ్ పూర్తిగా నిషేధించబడింది. నాన్ స్మోకర్స్ హక్కులను పరిరక్షించే ఏర్పాట్లు చేశారు. అన్ని రకాలైన సిగరెట్లపైన అన్ గెనిస్టాన్, జకోస్టోవికియా, హంగేరీ, రుమేనియా, పోడిలరేబియా, పింగ్పూర్ దేశాలలో పూర్తిగా నిషేధం అమల్లో ఉంది.

ఇప్పుడు పశ్చిమ జర్మనీలో కలిసిపోయిన తూర్పు జర్మనీలో స్మోకర్స్ పట్ల బాగా విముఖత, విమర్శ ఉంది.

ఇ గత 20 సంవత్సరాలలో 50 శాతం సిగరెట్ స్మోకింగ్ అమెరికా, బ్రిటన్, జపాన్ దేశాలలోనే పెరిగిపోయింది. వైద్యులు హెల్త్ వార్నింగ్స్ ఇస్తున్నప్పటికీ ఈ విధంగా జరిగిపోతుంది. జి.డి. ఆర్. లో 16 సం.లలోపు పిల్లలకు సిగరెట్లు అమ్మకూడదనే నిషేధం ఉంది. ఆఫీసులలో, పబ్లిక్ ప్రదేశాలలో స్మోకింగ్ నిషేధించారు.

సోవియట్ రష్యాలో స్మోకింగ్ నిషేధించబడింది. దీనికి ప్రభుత్వసరంగా గట్టి చర్యలు తీసుకోబడుతున్నాయి. క్రొత్తవారికి స్మోకింగ్ అలవాటు కాకుండా చూస్తారు. విద్యార్థుల స్థలలోని టీచర్లు సిగరెట్లు త్రాగకూడదు. ఆ దేశంలో ఎవరూ టుబాకో వ్యాపారం పట్ల ఆసక్తి చూపించరు. అది లాభసాటి వ్యాపారంగా పరిగణించరు. లాల్ స్టాయ్ చెప్పినట్లుగా పిల్లలకు సిగరెట్ అలవాటు తొండి దగ్గరనుంచి, గురువువ

అప్పలమ్మ - నన్యాసయ్య ఇద్దరూ ఇద్దరే. ఇద్దరూ ఒకే ప్రాణం- చుట్టంటే ఇద్దరికీ ప్రాణం- ఆ చుట్టే తమ ప్రాణం తీస్తుందని ఇద్దరికీ తెలీదు- అవును మరి చదువుకుని అన్నీ తెల్సిన వారే 'ధూమపాన' వ్యామోహంలో పడినప్పుడు- నిర్లక్షరాస్యులు వీళ్లకి చెప్పి ప్రయోజనమేమిటి ?

ద్రమంచి అలవడుతాయి. కనుక ఏంటి స్మోకింగ్ ప్రచారం మూళ్లనుండే ప్రారంభంకావాలి. ప్రపంచ ఆరోగ్య సంస్థవారు దీనిమీద రెండు రిపోర్టులు ప్రచురించారు. 1975వ సంవత్సరంలో, 1979వ సంవత్సరంలోను విడుదల చేశారు. స్మోక్ చేస్తావా ఆరోగ్యం మెరుగు పర్చుకుంటావా? అన్నది నినాదం.

భారతదేశంలో నామమాత్రంగా బహిరంగ ప్రదేశంలో స్మోకింగ్ పై నిషేధం ఉన్నా పెద్దగా పట్టించుకునేవారు లేరు. అయితే అక్కడక్కడా అప్పడప్పుడు వ్యతిరేక ప్రచారాలు జరుగుతున్నాయి. ముఖ్యంగా పత్రికలలో తరచూ ధూమ షోషంపై వ్యాసాలు ప్రచురించబడుతున్నాయి. టి. వి. లో ధూమపానంపై అడ్వర్టైజ్ మెంట్స్ను నిషేధించారు. యువతరాన్ని ధూమపానం నుండి మరలల్పగ్గితే మరొక స్వస్థం ఉందన్నాడు హింక్స్.

ప్రపంచ ఆరోగ్య సంస్థవారు జెనీవాలో 1978 అక్టోబర్ లో సమావేశం అయ్యారు. వారివిర్ణయాలతో ఒక రిపోర్టు వెలువడింది. 25 సం.లు నుండి అనేక దేశాలలోని ప్రజలకు స్మోకింగ్ వలన అనేక వ్యాధులు వస్తున్నాయని ఆ వివేదికలో పేర్కొన్నారు.

ప్రపంచ ఆరోగ్య సంస్థ వివిధ దేశాలలో విరివిగా ధూమపాన వ్యతిరేక ప్రచారం చేస్తుంది. రకరకాల పోస్టర్లు, కరపత్రాలు, ద్వారా హెల్త్ వార్నింగ్స్ ఇస్తూ విస్తృత ప్రచారం సాగిస్తోంది. ఈ శతాబ్దాంతానికి ప్రపంచం నుండి ధూమపాన రక్కసిని పరిమార్చితే, రామన్న శతాబ్దం పాగ పాగాకులనే ఎరుగని ఆరోగ్య ప్రపంచంతో తులతూగుతుందని ఆశిద్దాం.

టి. ఎన్. రావ్

(7వ పేజీ తరువాయి)

కొంతకాలం పాటు ఏ ఉద్యోగం దొరికినా చేయడం ప్రారంభించాడు. విద్యార్థునిగానీ పంపించినది, వాళ్ళు (క్లాస్ రూముల్లో తగిలింపడానికి) మొదలైనవి చిత్రించడంలో నిమగ్నమయ్యాడు. ఈతని కలాపపుద్యోగి, శక్తిని గ్రహించిన ఈతని బంధువు ముద్రాసుకు తీసుకువెళ్ళాడు. యూనివర్సిటీలో బిట్రక్తులైన విద్యార్థుల సైన్స్ రికార్డులలో బొమ్మలు వేసే కార్యక్రమాన్ని అప్పజెప్పాడు. ఆ సమయంలోనే ముద్రాసు, వడ పళనీలోని 'చందమామ' అపేను పరిచయమైంది.

తలుపులన్నీ తెరచుకుంటాయి. అయితే ఈతను లోపలికి అడుగుపెట్టక ముందే ధడాలున మూసుకుపోతున్నాయి. అమాయకత్వం, బిడియం కలహాసముఖం ఈతను ఏదో బస్టి నుంచి రావడం, వైగా ముగిసినం, చెవిటితనం వున్న ఈతని వాణకానికి, అందునా వదుపు విషయానికి వస్తే మరి వూజ్యం - ఈ పరిస్థితులలో

ఈతని చిత్రక వి విధంగానూ ఉపయోగపడలేకపోయింది. జీవితంలో మొదటిసారిగా తనకు విద్య అభ్యసించుకు చాడపడ్డాడు.

మూగ, బధిరల అసోసియేషన్లో జేరిన తర్వాత అనేక విషయాలు ఆకళింపు చేసుకున్నాడు. అసోసియేషన్ వారి స్కూల్లో జేరిన తన సీనియర్స్ కొంతమంది మాట్లాడటం గమనించాడు. అసలు వాస్తవానికి వస్తే చెవిటివారు విజంగా ముగిసారు కాదు. వారు వినలేకపో

వడంతో ఉచ్చారణ శబ్దం తెలియక మాట్లాడటానికి ప్రయత్నించరని తెలుస్తోంది. ఈ ప్రయత్నం లేకపోవడంతో వారి కంఠనాళాలకు ఎక్స్ పర్ సైజు వుండదు. ఇక ప్రయత్నమేమీ వుండక, అసలు మాట పలకడమే అసాధ్యమవుతుంది. చాలా చిన్నతనంలోనే ముందు చూపుతో ఏదైనా పెద్ద మట్టలానికి వీరిని తీసుకువెళితే ప్రయోజనం వుండేదని ఈయన తండ్రి చాలా బాధపడ్డారు. ముద్రాసు వచ్చిన తర్వాత అన్ని అవకాశాలను వెదికారు. సీతారామ్, అతని అక్కలు ఒక స్కూల్లో జేరాగేని అప్పటికే వారి వయస్సు అసాధారణంగా పరిగణించబడింది. రెండవ ఏడాది వయసు వున్న పిల్లలకు ఇచ్చే ఇక్షణ వీరికి ఇవ్వడంలో అనేక ఇబ్బందులు కలిగినాయి.

ఈ రోజుకు ఈతను కొంత వరకు ఇంటి వద్దనే విద్యను అభ్యసించగలిగాడు. ఇంగ్లీషు నేర్చడానికి ఒక అధ్యాపకుడు ఇంటికే వస్తాడు. ఇతనికి ఇంగ్లీషు నేర్పుతున్న టీచర్ తృప్తిపడ్డాడని, ఇత

నికి మాత్రం అసహనం, అసంతృప్తి విర్రవాయి. ఇతను ఎక్కడికీ వెళ్ళవలసి వచ్చినా తల్లిదండ్రులు వెంట వుండవలసి వస్తున్నది. తల్లిదండ్రులకు తాను భారమైనట్లుగా తోచింది. చిన్న చిన్న ఉద్యోగాలకు కూడా తన తల్లిదండ్రుల మార్గదర్శకత్వం అవసరమవుతున్నది. మీరే చెప్పండి, ఇరవై అయిదేళ్ళ కొడుకుకు కూడా తండ్రి సీదలా వుంటూ సవర్యలు చేస్తూ నర్స్ లా వుండటమంటే ఎంత అసహజమో! అతని తండ్రి ఇప్పటికీ బాధపడుతూ తన కొడుకుకు విద్య అబ్బలేదని, అపరిపక్వత మూలంగా కళా ప్రపంచాన్ని దర్శించలేకపోతున్నాడని వాపోయారు. విద్యాభ్యాసం లేనందువల్ల అతని ఊపాలన్నీ జీవం పోనుకోలేక పోతున్నాయని తండ్రి బాధపడ్డాడు. ముద్రాసులో కొంతకాలం గడిచిన పిదప కొన్ని పుస్తకాల పాపులను పరిచయం చేసుకున్నాడు. మంచి మంచి చిత్రకళకు సంబంధించిన పుస్తకాలను చూచాడు. అయితే వాటిని స్వంతం చేసుకోవడానికి ఆర్థిక నిస్సహాయత అడ్డంగా నిలబడింది.

బిడియాన్ని వదిలివేసాడు. ఇంటి వద్ద,

వనిలో నిమగ్నమైనప్పుడు పిరికితనానికి తిలోదకా లివ్వచ్చు. అందరి అనుభవాలు ఒకే మాదిరిగా వుండవు. భవవ్యక్తు వైపు దృష్టిసారించడం ప్రారంభించాడు. తల్లిదండ్రులకు తాను భారం కాగూడదని నిశ్చయించాడు. రోజంతటా చిత్ర లేఖనంలోను లేదా ఇంగ్లీషు నేర్చుకోవడంతోనూ గడిపాడు.

మూగ, చెవిటి మిత్రుల సాహచర్యంతో తేటపడ్డాడు. సీతారామ్ లో నూతన దృక్పథం వచ్చింది. కొత్త వెలుగు ప్రవేశించింది. ఉత్సాహం, ఆనందంతో చిత్రకళను మరింతగా అభ్యాసం చేసాడు. స్వయం కృషి, సాధనలతో మరింత అత్యుత్సాహంతో తన ప్రతిభను మెరుగుపరుస్తున్నాడు. తన ఆనందం కోసం, తన బుద్ధిజ్ఞానం పెంపుదల కోసమే కాక, పాఠకుల బుద్ధిజ్ఞానం పెంపుదల కోసం కూడా బొమ్మలు వేసాడు. ఏది ఏమైనా ఈ బొమ్మల చిత్రీకరణ ఒక సాంఘిక కార్యకలాపం.

మానవచరిత్ర పట్ల కళాకారుడిగా సీతారామ్ కు పున్న మమకారమే - ఆ తరువాత మరింత విస్తృత సంక్లిష్టరూపం ధరించింది. వర్తమాన చరిత్రపట్ల మమకారంగా పరిణమించింది. దాంతో ఇతని కళా స్తుత్య సుసంపన్నమైంది. వైవిధ్యం కలిగిన అర్థాన్ని సంతరించుకున్నది. ఈ వస్తువు అంతం లేనిది. ప్రతిభాకంఠుడైన కళాకారుని చేతిలో ప్రతి చిత్రమూ కళాఖండంగా రూపొందుతుంది.

-రశ్మిరథి

సీతా, ఈ సాహసం, దైర్యం ఎందుకు పనికొచ్చాయో నీకు....!

ఒక్కసారి పెద్దలకే అందనంత లోతుగా ఉంటాయి పిల్లల ప్రశ్నలు. పిల్లలకూడా ఈమధ్య టి.వి.లో భారత రామాయణాలు కాస్తంత విమర్శనాత్మకంగానే చూశారనిపిస్తుంది. ఇద్దరు చిన్న పిల్లలు చర్చించుకుంటూ వచ్చి ఉడిగితే ఆశ్చర్యపోయాను.

"అంటే! అసలు సీత లక్ష్మణుడు గిసిన రేఖను చాటి ఉండకపోతే రామాయణంలో గొడవలే ఉండేవికావు కదూ!"

రెండోవాడన్నాడు "లక్ష్మణరేఖ చాటేంద సుకో, ఓ.కే! కానీ హనుమంతుడు వెతుక్కుంటూ లంకకు వెళ్ళి అశోకవనంలో సీతను 'నా వీపుపై ఎక్కించుకుని నిన్ను రాముడిదగ్గరకు తీసుకుపోతాను' అన్నప్పుడు రాముడిదగ్గరకు ఎందుకు వెళ్ళిపోలేదు? అసలు... అవిడదే తప్పంతాను!"

అవును. నిజమే! ఈ పిల్లల రీజనింగ్ గేమ్ మనదగ్గర మాత్రం సమాధానం ఉంది! ఏ ఉపశ్రీగారో, చంద్రశేఖరశాస్త్రిగారో అయితే ధర్మసందేహాల్లో 'ధర్మబద్ధం'గా బిళ్ళకి సమాధానం చెప్పేస్తారు. కానీ, మన పరిస్థితి అలాకాదు -

ఆ రకమయిన విశ్లేషణ వదిలేసి, పోసీ మనం మామూలు కథలో సంఘటనగా తీసుకున్నప్పుడు మాత్రం ఏం సమాధానం దొరుకుతుంది! ఎంతకీ తేలలేదు.

'సన్యాసికి భిక్ష వేయకుండా పంపకూడదని ఆరథదాటేదిలే' అని అప్పటికి వాళ్ళకు చెప్పాను. కానీ నా సమాధానం నాకే వేలవంగా లేదు!

అడవి. వైగా రక్షణగా ఉన్నవ్యక్తి ఆ పాపముని మరి హెచ్చరించి వెళ్ళాడు... అయినా దాటడం తప్ప కాదా?

సరే! రెండోవాడికి నేనేం సమాధానం చెప్పలేదు. ఎందుకంటే పరాయి పురుషుడయి లంకలో ఏడాది ఉండి వాడేత నానా మాటలూ పడేకంటే వరమే పవిత్రుడయిన హనుమంతుడి అసరాతో భర్త వద్దకు వెళ్ళిపోవడమే మంచిది కాదా - అలాగని ఆ పిల్లాడన్నాడన్నాడనుకోండి నా పరిస్థితి ప్రమాదంలో పడుతుంది.

వాళ్ళ ప్రశ్నల్లోనూ ఆలోచనలోనూ ఉన్న క్రిటిక్ జోల్ లుకే మాసి వెన్నపోయాను.

ఈ ప్రశ్నలన్నీ నాలో ఏదో భయాలూ, ఆలోచనలూ రేపాయి. అసలు అడవి తనంత తాను వించేసినా ప్రమాదం ముంచుకువస్తుందనుకుంటున్నారేమో ఈ పిల్లలు అని కలత పడ్డాను.

అసలు సీత బంగారులేడిని కోరడంలోనే మరి 'ఇండివిడ్యుయల్'గా ప్రవర్తించింది. అతరువాత తాను లక్ష్మణ రేఖ చాటేయడమూ తప్ప! పోసీ హనుమంతుడు రమ్మంటే రారాదా! అదీ తప్ప! ఢిల్లీడ మాత్రం అవిడ ప్రవర్తన మగవాళ్ళకి పార్వదాయకంగా ఉంటుంది!

అయితే, ఇప్పుడెవరైనా రావణుడులాంటి టెర్రరిస్టు ఏ డిప్లొమాట్ భార్యనో కిడ్నాప్ చేసి దాచేశాడే అనుకోండి. ఆమెను విముక్తి చేసుకురమ్మని రహస్యంగా ఏ గూడచారుల్లో ఫంపితే 'నా భర్తతో కానీ రాను, 'పరపురుషుడితో పోలేను' అంటుందా...అలానే అంటే, ప్రపంచం విరగబడి నవ్వుదూ!

ఆ కాలానికి అది అవసరమేనేమో అయినా ఈ యుగానికి అప్పలు కుదరదు. ఈనాటి రీజనింగ్ కూడా అందదు.

ఆపద్ధర్మం అంటూ ఒకటి ఉందిగా. తరుణోపాయాలూ సహలక్ష స్థాయిల్లో ఉంటాయి కదా... పోసీ మానవితత్వ భంగమందు... అనాడివి విధివిహితములు కావా!

అసలు శ్రీ వించేసినా ముప్పే! చేయకున్నా తప్పే! యుగాలు గడిచినా, తర్వాతు మారినా, ఏ విపరీతానికయినా శ్రీయే కారణం అని శాస్త్రాలతో, చరిత్రలతో నిరూపించేశారు! రామాయణం నిందిత్రోజన్ వాల్ దాకా అన్ని యుద్ధాలకూ, విపరీతాలకూ, శ్రీయే కారణం అన్నారు. అలా చిత్రించుకుంటూ వచ్చారు. చివరికి 'వాజమ్య'గా చేసి కూచోబెట్టారు!

దీనికి ఇంకొక కారణం కూడా ఉంది. అందులో ఆమెకు నవ్వడం చాలానే ఉంది. కాస్తో కూస్తో అలా స్వతంత్రించింది కనుకనే లోకం

మనసు డోసులు

టకుడినిపించుకున్న ఆ రావణుడిని చంపించగలిగింది. లేకుంటే రాముడు చేతిలో రావణుడే హతం. కాకుండా వుండివుంటే అప్పుడు మరెన్ని అనర్థాలు జరిగి ఉండునో.. వద్దు సుమా వద్దు గాక వద్దు! సీత ఎంతో గొప్ప పనిచేసింది.

నిజమే కానీ, సీతకు అలాగని అగ్ని పరీక్ష తప్పిందా... ఏమో ఎవరు మాసివచ్చారు. అంతకాలం 'లంక'లో వుండే కచ్చింది. 'శ్రీ బుద్ధి... ప్రత్యాంతకం' కదా... అందుకే ఆ 'అడవి' భర్త అగ్నిపరీక్షకు గురికాక తప్పలేదు.

అసలు సీత ఎప్పుడూ ఇండివిడ్యుయల్ గానే ప్రవర్తించింది. అరణ్యానికి రావడంపై అంత కంబైండ్ పోపిలిలో ఉంటూకూడా అత్తగార్ని, మరుదుల్ని వప్పించింది. మొండిగా మొగుడితో

డివి రప్పించి గెలిపించి హీరోయిన్ లా వెళ్ళాలనుకుంది, బాధలన్నీ ఓర్చింది....

అయితే అసలయిన బ్రాహ్మణ ఇంత సాహసం రాలయిన సీతని ఇంత వ్యక్తిత్వం గల వనితని నిష్కర్షకు దూకించారు!

పాపం అంతటితో వదిలారా!

నో! రజకుని ప్రేలాపన విని కడుపుతో పున్న అడకూతురిని కానల్లో దింపారు...

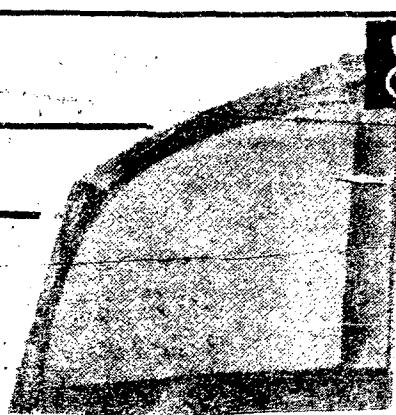
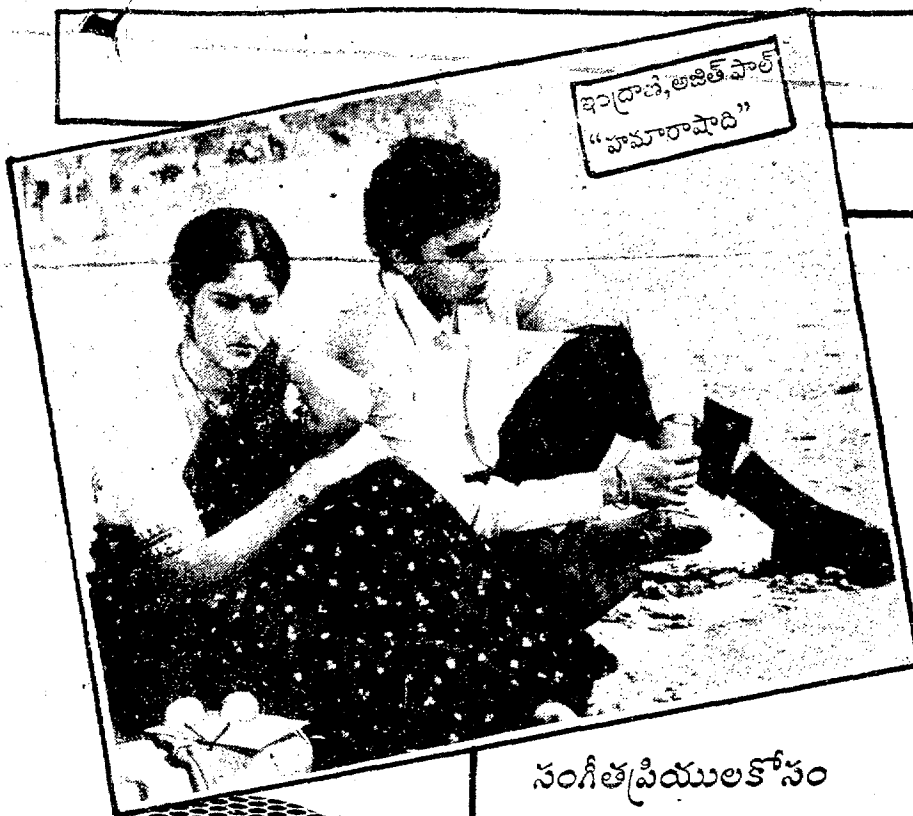
ఏం ప్రపంచం! సీతా! ఈసాహసం, దైర్యం ఎందుకు. పనికొచ్చాయో, చివరకు భూమిలోకి చేరిపోయి దాక్కున్నావో కదూ!

అవును! చరిత్ర పాడవునా శ్రీ 'గతి' ఇంతే కానీ... ఇరవయ్యేకలో శతాబ్దపు శ్రీ అయినా ఈ చరిత్ర చక్రాన్ని వెనక్కి తిప్పాద్దా... తిప్పే తిరాలి!

-డి. సత్యవాణి

బయల్లో వెళ్ళిపోయింది. ఆ పెరి ఊర్చిత అమా యకంగా భర్తమాట విని కాదు, మరో సొంత ఆలోచన లేక అంతఃపురంలో ఆగిపోయింది... ముద్దుముప్పల్లు వదిలేసుకుంది పాపం! భిక్ష వేయాలనుకుంది సీత. దైర్యంగా లక్ష్మణ రేఖ చాటింది. సాహసం చేసింది. హనుమంతుడితో పిరికిగా వెళ్ళిపోక రాము

టి.వి. ప్రపంచం

అనితాకన్సర్, నానాపాటేకర్

కాన్సర్ టీనుకువస్తాడు. వరుడు జె.డి. అందగాడైన కళ్యాణ్. కానీ అతడు అందంగా హాషారుగా ఉండే డిజి (అవరాజిత)ని ఇష్టపడ్డాడు. పెళ్లిలో అదే పిచ్చలు యువకులను అల్లరి పెట్టేస్తుంటే ఆ దృశ్యాల్ని చూసిన బిన్ని వేదన చెందుతుంది. అయినా జె.డి.ని విలదీస్తుంది. అతడు తనకున్న సమస్యలను విశదీకరిస్తాడు. ఆ తర్వాత జరిగిన సంఘటనలు బిన్నిలో ఆశలు మొలకెత్తిస్తాయి. ఒక కొత్త వ్యక్తి ఎన్నో వాగ్దానాలతో ఆ ఇంటి ప్రవేశిస్తాడు. చాలా పాడైన వూరి పేరుతో పిలువబడే అతడి బారిష్టర్ (నానాపాటేకర్) అని పిలుస్తారు. కరువుతో కలకలలాడుతున్న ఆ గ్రామంను, డబ్బు ఇస్తే వర్షం కురిపిస్తానని వాగ్దానం చేస్తాడు. అందరూ అతడి నమ్మినా దిద్దు బిన్ని తమ్ముడు మాత్రం బారిష్టర్ ను నమ్మడు. కాలక్రమేణా ఈతడి దృష్టి బిన్నిపై పడుతుంది. ఇంటి అందాన్ని తన జీవితంలో చూడలేదంటాడు. ఆ మాటలు బిన్ని పులకించి పోతుంది. మొదటిసారిగా తన అందాన్ని గుర్తించిన ఆ వ్యక్తిని మనువలేకపోతుంది. అప్పట్నుండి ఆమెకు తనపై తన అందంపై నమ్మకం ఏర్పడుతుంది. విచిత్ర పరిస్థితులలో బారిష్టర్ అదృశ్యమౌతాడు.

కాథావినీ హెబెల్స్, బర్లెంట్ కెనెరీలు నటించిన "ది రెయిన్ మేకర్" ఆధారంగా ఈ టెలిఫీం నిర్మించారు. అప్పట్లో ఈ ఆంగ్ల చిత్రం మంచి గుర్తింపు పొందింది. అనితాకన్సర్, నానాపాటేకర్లు ఈ సీరియల్ లో అద్భుతంగా నటించారు తెలుస్తుంది. ఈ టెలిఫీం లో కవిత్వం, సంగీతం, రాయాగ్రహణం అందర్ని అలరించే విధంగా ఉంటుందని అంటున్నారు. అమోల్ బార్వే చిత్రా, మరియు కమలేష్ పాండే మాటలు వ్రాయగా, సంగీతం బాస్కర్ చందావాల్స్ నిర్వహించారు. "నఖ్" "కచ్చిదూప్" సీరియల్స్ ను అమోల్ పాటేకర్ క్రితంలో విన్న తెరకు అందివ్వటం జరిగింది. అక్టోబర్ చివరి లేదా నవంబర్ మొదటి రెండు వారాలలో ఈ టెలిఫీం ప్రసారం కావచ్చు!

-పాలమరశెట్టిగణపతిరావు

సంగీతప్రియులకోసం

"థోడాసరూమనిహోజాయే"

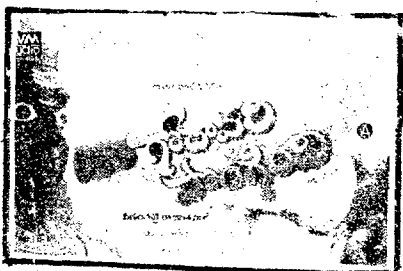
ప్రముఖ దర్శక నటుడు అమోల్ పాటేకర్ ప్రతిష్టాత్మకంగా తయారు చేసిన టెలిఫీం ఇది. పురుషులలా కనిపించే ఓ స్త్రీ వివాహం గురించిన ప్రేమ కథ ఈ టెలిఫీం. బిన్ని (అనితాకన్సర్) తన తండ్రి, ఇద్దరు సోదరులతో ఓ బిన్ని పట్టణంలో నివసిస్తుంటుంది. మగవాడిలా వేషధారణతో ఉంటూ వరాన్వేషణలో చుట్టే సంతకరాల వయసుకీ వస్తుంది. ఈ క్రమంలో పెళ్లిళ్ళు కుదిర్చే వ్యక్తి ఒక సంబం

పావకోసం

బిజీ సంగీత దర్శకుల జంట రాజ్-కోటిలు ఈ చిత్రానికి సంగీత దర్శకులు. డా. సి.నారాయణరాజ్ రచన చేసిన "జల్లమ్మ రుల్లు చళ్ళంతా రుల్లు" పాట వినసాంపుగా ఉంది. బాలూ, చిత్రలు ఈ పాట పాడారు. వేటూరి వ్రాసిన "లారి అప్పారాలింపా"ను నాగూర్ బృందం పాడారు. డా.సి. నారాయణరాజ్ రచన చేసిన ఇంకోపాట "లారిలారి బజ్జో లారి" విషాదంగా పాగుతుంది. ఈ పాట మనల్ని ఆకట్టుకుంటుంది. బాలూ ఈ పాట పాడారు. డా. సి. నారాయణరాజ్ వ్రాసిన మరోపాట "అయ్ లవ్ యూ అయ్ లవ్ యూ" నాగూర్, చిత్ర పాడారు. స్వరాలపరంగా ఈ పాట బాగుంది. మొత్తం నాలుగు పాటలలో "జల్లమ్మ రుల్లు" మాత్రం మరి మరీ వినాలపించేదిగా ఉంది. ఎ.వి.యం. ఆడియో వారు రూపొందించిన ఈ క్యాసెట్ ను సరస్వతి ఎంటర్ ప్రైజెస్ విజయవాడ-2 వారు విడుదల చేశారు. క్యాసెట్ వెల రూ. 25లు. (30 యం 8138).

గోదావరి పొంగింది

స్వర్ణ బ్రహ్మగా పేరొందిన కె.వి. మహాదేవన్ ఈ చిత్రంలోని 9 పాటలకు సంగీతం నమకూర్చగా ప్రముఖ నేపథ్య గాయనిమణులు అనేక మంది చాలా కాలం తర్వాత ఈ చిత్రం

ద్వారా పాటలు పాడటం విశేషం! మొత్తం పాటలను వేటూరి వ్రాసారు. గోదావరి విశిష్టతతో పాటలన్నీ సాగుతాయి. బాలూ పాడిన "చిరం జీవి గోదావరి" వాణిజ్యరూపం బృందం పాడిన "పుష్పరాలు చన్నాయి గోదారికి" ముమ్మడివరం విజయశక్తి బృందం పాడిన "పాడివంట సల్లం గుండాల" బాలూ, సుశీల పాడిన "గోదారోడ్డున మూమిడి తోట" పాటలు వినాలనించేవిగా ఉన్నాయి. బాలూ, సుశీలలు పాడిన "పడమర లింబిలో దీపం పెట్టి" యుగళగీతం చక్కని స్వరాలతో కూర్చారు. బి. వసంత గానం చేసిన "ఎర్రని బొమ్మ ఎర్రమ్మ" పూదయాలను ద్రవించేస్తుంది. బాలూ పాడిన "ఒక గాంధీ ఒక జీవన్" పాట కులమతాల నిర్మూలనను సమర్థిస్తూ సాగుతుంది. సుశీల పాడిన "ఎప్పట్లా గోదావరి ప్రవహిస్తోంది" చక్కగా సాగింది. ఈ క్యాసెట్ లోని పాటలు అన్నివర్గాల శ్రోతలను అలరిస్తాయి. ఎ.వి.యం. ఆడియో రూపొందించిన ఈ క్యాసెట్ ను సరస్వతి ఎంటర్ ప్రైజెస్ విజయవాడ-2 వారు విడుదల చేశారు. క్యాసెట్ వెల రూ. 25లు. (30 యం 824).

-జియార్పి

నవ్వల తొలకరి

హరిత విడుదల

మనసు బాగులేస్తున్నది ఏదో ఒక చిత్రాన, విశేష, ఆహ్లాద కార్యక్రమాన్ని కోరుకుంటుంటాం. ఏకాంతంలో కూడ అటువంటి కార్యక్రమాన్ని మనకు అందించగలిగినది కానెల్. కామిక్ సువ్వాసాపు చెదజల్లిన ఈ నవ్వల తొలకరి మన మనసులో నవ్వల జల్లులు కురిపిస్తుందనడంలో సందేహం లేదు. (రూ. 20.)

మలుపు

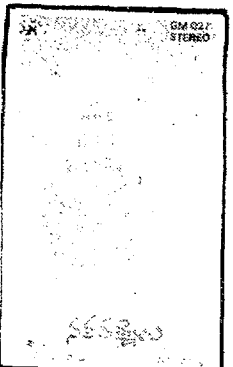
మెర్సెసరీ విడుదల

విజయశక్తి ఎంటర్ ప్రైజెస్ వారి మలుపు చిత్ర గీతాలకు ఎస్.వి. రాజకుమార్ సంగీతం సమకూర్చారు. రాజశ్రీ రాసిన ఈ గీతాల్లో ముఖ్యంగా కన్నీరే కావేరి గీతం చాలా బాగుంది. ఎస్.పి. బాలసుబ్రహ్మణ్యం, నాగూర్ బాలూ, స్వర్ణలత, సుశీల, అనితా సురేష్ ఈ పాటలను కమనీయంగా గానం చేశారు. (రూ. 21.)

మణికంఠ నవరత్నాలు

గీతమాల విడుదల

పురుషోత్తమ సాయిగారి సంగీత సాధ్యంలో తయారైన గీతాల స్వర మాధుర్యాన్ని గురించి కొత్తగా చెప్పనక్కర్లేదు. మణికంఠ నవరత్నాలు పేరు పెలుచేసిన ఈ కానెల్ లో తొమ్మిది భక్తిగీతాలను రామకృష్ణ, విజయశక్తి శర్మ, బి. వసంత భక్తి రసవరీతంగా గానం చేశారు. (రూ. 25.)

ఆదియా కొర్కర్

దాగుడుమూతల దాంపత్యం

టైటిల్ ను బట్టి ఇది సరదగా సాగే చిత్రంగా అనుకోవచ్చు. మొత్తం అయిదుపాటలను వేటూరి వ్రాయగా బాలూ, మనో, చిత్ర, రమోలా పాడారు. రామోజీరావు తెలుగు పరిశ్రమకు అందించిన ఆణిముత్యం కీరవాణి. "మనసు మమత" చిత్రం ద్వారా సంగీత దర్శకుడిగా తెలుగునాట అడుగిడిన కీరవాణి ఈ చిత్రానికి సంగీత దర్శకత్వం వహించారు. బాలూ, రమోలలు పాడిన "మళ్ళీ యవ్వనగాలులు రిప్పున పీచెను" మొత్తం పాటలలో అందర్ని ఆకర్షించే పాట! అక్కినేని గత చిత్రాల వైభవం గుర్తుకు తెచ్చే విధంగా ఈ పాట ఉంటుంది. పాట విన్న ఎవరికైనా ఇది అక్కినేని పాటే అని ఇట్టే అర్థమౌతుంది. బాలూ, చిత్ర పాడిన "ఒక మాట ఒక సీత" ఆలుమగల అన్యోన్యతను సూచిస్తుండగా, చిత్ర పాడిన "మాపటేల పుట్టాను" యువతీయువకులకు హాషారును కలిగిస్తాయి. ఆ తర్వాత మనో, చిత్ర పాడిన "గోతమ్మగోలలో", బాలూ, చిత్రపాడిన "గుసగుస చలపున" పాటలు బాగున్నాయి. ప్రతి పాటలోనూ కీరవాణి స్వర ప్రతిభ ప్రస్థుటంగా గమనించవచ్చు! ఆడియో క్యాసెట్ల గురించి వివరణం శీర్షికలో కార్యక్రమాల మొదటిసారిగా అందిస్తున్న సూర్య రికార్డింగ్ కంపెనీ విజయవాడ-2 వారు ఈ క్యాసెట్ విడుదల చేశారు. ఈ క్యాసెట్ వెల రూ. 25లు. (యం.ఆర్.సి. 336)

అఖిల కళా తరంగిణి

ఆంధ్రనాటకరంగం

20

ఆంధ్ర నాటక విమర్శకులుగా, కళాభివృద్ధిగా, కళాభివృద్ధిని పేర్కొనగలవాడు శ్రీనివాస చక్రవర్తిగారు. ఈయన కవి, నటుడు మాత్రమే కాదు నాటక రంగంపై ఎన్నో వ్యాసాలు, పరిశోధన గ్రంథాలు వ్రాశారు. ప్రాచ్య, పాశ్చాత్య నాటకాలు, నవలలు చాలా అనువదించారు. ఆంధ్ర నాటక దర్శిని, తెలుగు నాటక కవులు, ప్రాచీన పాశ్చాత్య నాటకరంగం, ఆంధ్రనాటక సమీక్ష, అభినయం, నటన, నాట్యశాల, నటశిక్షణ మొదలయినవి వీరి రచనలు. నాట్యకళ పత్రికకు కొంతకాలం సంపాదకత్వ బాధ్యత నిర్వహించారు. మరి కొంతకాలం విజయవాడ నాటక విద్యాలయం ప్రధానాచార్యులుగా పనిచేశారు.

నిరాడంబరుడు, స్వేచ్ఛాశీలి అయిన శ్రీనివాస చక్రవర్తి నాటక కళకు తన జీవితాన్ని ధారపోశారని చెప్పాలి. మల్లాది రామకృష్ణశాస్త్రిగారి సహచరుడు, సహపాఠి అయిన శ్రీనివాస చక్రవర్తిగారి అసలు పేరు చక్రవర్తి శ్రీనివాసాచార్యులు. నాటకకళాపరిషత్ వారు నిర్వహించే నాటక పోటీలకు ఈయన న్యాయనిర్ణేతగా వుండేవారు. ఏకపాత్రలు మొదలుగా వ్రాసింది వీరే. “ఏన్ యాక్టర్ ట్రిప్ట్” అనే స్థానికావస్థ రచనకు అనుసరణగా వీరు వ్రాసిన “అభినయం” బాగా ప్రసిద్ధి పొందిన రచన. శ్రీనివాస చక్రవర్తిగారు వ్రాసిన నాటకాల్లో పీటకాకి, వలిత జీవులు, లోబీ, జైత్రయ్యత్ర మొదలయినవి ప్రసిద్ధాలు. నాటక సమస్యలు, నాటక కథా వస్తువు మీద ఎన్నో వ్యాసాలు ఈయన వ్రాశారు.

నాటక రంగ పరిశోధకులు, విమర్శకులుగా ఖ్యాతి పొందినవారిలో ఆచార్య పోతంగి

వికాసం, రచనా ప్రయోగాల విస్తృతి, నాటకాలు, నాటికలు, సమకాలీన రచనలు, నాటక రచనా సమీక్ష, నాటక ప్రయోగ సమీక్ష, విమర్శలు, సమస్యలు ఇలా అనేకానేక విషయాలను గురించి తరచి పరిశోధించి ప్రచురించిన గ్రంథం ఇది.

ఆంధ్ర నాటకరంగానికి బహుముఖ సేవలందించిన వారిలో జమ్మలమడుక మాధవరామశర్మగారొకరు. సాంస్కృతికాంధ్రభాషలలో మహాసంఘటితమైన శర్మగారు నాట్యశాస్త్ర విమర్శనలో అనేక గ్రంథాలు వ్రాశారు. ఆంధ్ర ప్రతాప రుద్రయం, ధ్వనిపారం, రసగంగాధరం, అలంకార సూత్రం, నాట్యవేదం, రసభారతి, నాటక మిమాంస, ఇక్షాణంకారం మొదలయినవి వీరి గ్రంథాలు. ఆంధ్రనాటక కళాపరిషత్ సభ్యులుగా వున్నారు.

అసలు ప్రారంభ దశలో నాటక విమర్శ నాటక రచనలపై విమర్శకే పరిమితమయింది. నాటక రంగ విమర్శను గురించి శ్రీమతి వర్మజా భూషణంగారు ప్రస్తావిస్తూ 1885 లో చిత్రలేఖనం నాటకానికి పీఠికగా ధర్మవరం వారితో నాటక విమర్శ ప్రారంభమయిందని ‘నాట్యకళ’ సంచికలో వ్రాసిన తమ వ్యాసంలో పేర్కొన్నారు. 1898 లో వేదం వెంకటరాయశాస్త్రిగారు కోక్కాండ వెంకటరత్నం వంతులుగారు అనువదించిన ప్రసన్న రామనాటకంపై లేసిన దుమారంతో నాటక విమర్శ పాశానవడిందని ఆమె వ్రాశారు. 1915లో ఆంధ్రపత్రిక ఊది సంచికలో తణిక్క పీఠికలుగా ‘చిత్రాంగి’

వారి ఆధ్వర్యంలో మాసపత్రికగా వెలువడుతూ వస్తోంది.

నాట్యకళ పత్రిక ప్రత్యేక సంచికలు నాటక రంగం, అలిత కళలపై విశేష సమాచారాన్ని అందించి పాఠకులకు విజ్ఞాన దీపికలుగా విలసిల్లాయి.

ఇదే విధంగా పాతాళ వెంకట రాజమన్నారుగారి సంపాదకత్వంలో వెలువడిన ‘కళ’ పత్రికలో కూడా నాటకరంగానికి సంబంధించిన విశేషాలు, విమర్శలు ప్రచురించబడేవి.

పోతే ఇంతకంటే కొంచెం వెనక్కిపోయి పరిశీలిస్తే పసుమర్రె యజ్ఞనారాయణశాస్త్రిగారి ‘ఆంధ్రనాటక ప్రశాంక’ గ్రంథం ఆ నాటి రంగస్థలిని గురించి విపులమైన సమాచారం అందించిన సమగ్ర గ్రంథంగా చెప్పకోవచ్చు. 1930లో వెలువడిన ఈ విమర్శక గ్రంథంలో గాంధర్వం, అభినయం, అహర్వం, సంగీతం, నాయికా నాయకులు, రసాలు, రూపక, ఇక్ష్యం, ప్రయోగం, తెలుగు సమాజాల చరిత్ర, తెలుగు కవుల నాటకాలు, వివిధ నటుల అభినయ రీతులు, కొన్ని నాటకాల్లోని ప్రసిద్ధ నాయికా నాయకుల విమర్శను తెలిపే విభాగాలున్నాయి. ఇంతకంటే ముందు 1929లో ఆంధ్రపత్రికాధిపతులు డేజీ ద్వారక కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావు వంతులుగారు ప్రకటించిన ఆంధ్ర వాఙ్మయ మాసిక ఆంధ్ర నాటక వాఙ్మయాన్ని గురించిన సమాచారం తెలుసుకోడానికి ఎంతగానో ఉపకరించింది.

1931లో ప్రచురితమైన రాళ్లపల్లి అనంత కృష్ణశర్మగారి నాటకోపన్యాసాల్లో నాటక కళను గురించిన సమగ్రమైన విమర్శ జరిగింది. శర్మ

పి.ఎస్.ఆర్. అప్పారావు

జయంతి రామయ్య వంతులుగారి “ఆధునికాంధ్ర వాఙ్మయ వికాస వైఖరి”, వేదం వెంకట రామశాస్త్రిగారి ‘భారత భారత రూపక మర్యాదలు’ నాటకరంగంపై ప్రామాణిక ‘విమర్శనా గ్రంథాలుగా పేర్కొనదగినవి. శివశంకర స్వామిగారు ప్రచురించిన “వికాంకికలు” డాక్టర్ శ్రీపాద గోపాలకృష్ణమూర్తిగారు ప్రసిద్ధ నాటికలపై ప్రచురించిన సంపుటలు నాటక రంగాన్ని గురించిన విశేష పరిజ్ఞానాన్ని అందిస్తాయి.

ఇటీవలి కాలంలో ఎంతో మంది నాటక రంగంపై విశేష పరిశోధన జరిపి డాక్టరేట్లు కూడా పొంది యశోవిశాలురైనవారున్నారు. డాక్టర్ పి.వి. రమణగారి ‘తెలుగు సాంఘిక నాటకం’ ఇలాంటి పరిశోధనా గ్రంథాల్లో ఒకటి. ఈయన తన సిద్ధాంత వ్యాసాన్ని ఎనిమిది అధ్యాయాలుగా విభజించారు. సాంఘిక నాటకం స్వరూప, స్వభావాలు, తెలుగు సాంఘిక నాటక వికాసం, తెలుగు నాటకం తీరుతెన్నులు మొదలయిన వాటిని గురించి ఇందులో విపులంగా చర్చ జరిగింది.

మిక్కిలినేని రాధాకృష్ణమూర్తిగారి నటురత్నాలు, ఆంధ్రనాటక రంగ చరిత్ర కూడా నాటక రంగాన్ని గురించిన విశేష సమాచారం తెలిపే ఉపయుక్త గ్రంథాలు.

కవిరాజు విశ్వనాథశర్మగారు తమ నాటక కళ మాసపత్రిక ప్రథమ సంపాదకీయంలో (1923 జనవరి) ‘నాటక కళ సంస్కరణావశ్యకతను ప్రస్తావిస్తూ ఇలా అంటారు. “పాఠ్యపాఠ్య చరిత్రలో నాటక యుగం ప్రారంభమయింది. కొన్ని మంచి నాటకాలు రాకపోలేదు కాని చాలా వరకు నాటక నామార్కులై వున్నాయి. సజ్జన ములైన నాటక రంగ స్థలాలు లేని నాడు నాటక వాఙ్మయం వర్ధిల్లదు. రూపక గ్రంథాలకు, నాటక సమాజాలకు అవినాభాస సంబంధం వుంది. వీని రెంటిని సంస్కరించి అభివృద్ధి పరచడం ఈ పత్రిక ఉద్దేశం.”

ఈ నాటక కళ సంచికలో బుర్రా శేషగిరిరావుగారిక వ్యాసం వ్రాస్తూ ఇలా అంటారు: “నాటక వ్యవహారాలకు తగినంత గౌరవం అందించడం లేదు. దీనికి కారణం నాట్య కళ వల్ల వివేచనానందాలు కలుగుతున్నా, పరి అయిన కళ ప్రఖ్యాతం కాలేదు. నాట్య వ్యాసంగంవల్ల యువకులు చెడిపోతున్నారన్న మాట అనుభవ సిద్ధం కాదు. మనీషి విలాస లాలసలై చెడిపోతాడే కాని విద్యా వ్యాసంగంవల్ల నెడడు. నాట్య కళను వృత్తిగా కాక విద్యగా అభ్యసించిన వారికి ప్రవర్తన చెడదు. నాట్య కళను విద్య అభ్యసించే పరిస్థితులు కల్పించాలి.”

నందిరాజు చలపతిరావుగారు పూర్వ మహాకవులు నాటక విషయంలోగల పరిజ్ఞానాన్ని సూచిస్తూ పూర్వం కొన్ని బ్రాహ్మణ కుటుంబాలు నాట్య పుత్రిని అవలంబించేవని నటి భూమికాధారణ సాధారణంగా శ్రీలే ధరించేవారని శ్రీలు అప్పడప్పుడు పురుష వేషం కూడా ధరించేవారని అన్నారు. పూర్వం నాటక పాత్రధారులంతా ఒక ఇక్షకుని దగ్గర చదివి సుజ్ఞాతులైన తర్వాతే నాటకాలు ప్రదర్శించేవారని ఆయన అంటారు. ఉత్తమ నటులుగా భాసిల్లడానికి ఈనాటికే కళా కారులు పొలింబాల్సిన ప్రథమ సూత్రం ఇదే.

-గాంధి

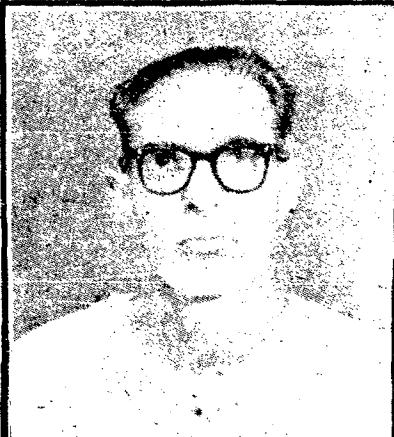

నీలంరాజు వెంకటేశ్వయ్య

శ్రీరామ అప్పారావుగారొకరు. తెలుగు నాటక వికాసాన్ని గురించి, నాట్య శాస్త్రాన్ని గురించి ఉద్బంధాలు వ్రాసిన అప్పారావుగారి కృషిని గురించి ఎంత చెప్పినా తక్కువే అవుతుంది. తెలుగు నాటక రంగం క్రమ వికాస పరిణామాన్ని గురించి ఆయన చేసిన పరిశోధన ప్రశంసార్జనం యింది. అప్పారావుగారు తాజుమహల్, మంత్రి తిమ్మరుసు, ఉలూపి, యమునాతీరం అనే నాటి కలు కూడా వ్రాశారు.

అప్పారావుగారు నాట్య ప్రయోజనాన్ని గురించి ప్రస్తావిస్తూ అధర్వ మార్గంలో సంపరించే ప్రజలను స్వధర్మ నిరతులను చేయడం దీని పరమార్థం అంటారు. నాట్యకళను సాంఘిక కళ, సమాచార కళ, సహకార కళగా ఆయన అభివర్ణించారు. సర్వజనోప బోగ్యమైన నాట్య కళ ఉపదేశాత్మకం, విశ్రాంతి జనకం, వినోద సహితమయిందని, దేశ కాల అవస్థా వయోభేదాలు లేకుండా అంతా చూడగలదని ఆయన అంటారు. అలాగే కవిత్వం, సంగీతం, నిత్యలేఖనం, విగ్రహశిల్పం, నాట్యం అనే అలిత కళల సమాహార కళ నాట్యమని, అంతే కాకుండా ఇది సహకార కళగా కూడా భావిస్తోందని ఆయన పేర్కొన్నారు.

అప్పారావుగారి తెలుగు నాటక వికాసం 850 వేల ఉద్బంధం. ఇందులో నాటక విశిష్టత, ప్రాచ్య, పాశ్చాత్య రూపకాలు, ప్రాచీనాంధ్ర దేశం సంగీత-నృత్య-నాట్య వికాసం, దృశ్య కళ రూపాలు, ఆధునిక నాటకరంగం ఆధునిక నాటక

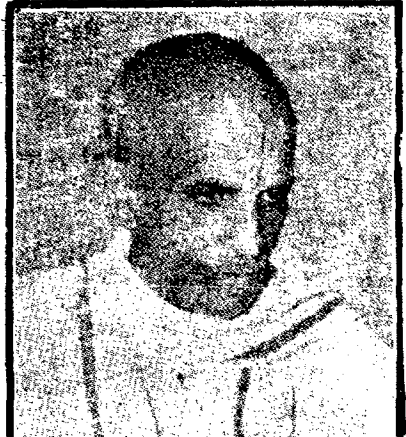

శ్రీనివాస చక్రవర్తి

పాత్ర పోషణపై వ్రాసిన సుదీర్ఘ విమర్శ వంటివి ఉభయ నాటక విమర్శకు ప్రాతిపదికలయ్యాయని విజ్ఞం భావన.

విశ్వనాథ కవిరాజుగారి సంపాదకత్వంలో 1923లో ప్రారంభమైన నాటక కళ పత్రిక నాటక రంగ విమర్శకు దోహదించిన; నాటక కళ మీద వెలువడిన తొలి పత్రికగా పేర్కొనవచ్చు. విశ్వనాథ కవిరాజుగారు నాటక రచయితలు, నటులు, విమర్శనలన్నీ ఒక వేదిక మీదకు తెచ్చి వారి సమన్వయంపై కూలంకషమైన చర్చకు దోహదపరచారు. ఆ తర్వాత నీలంరాజు వెంకటేశ్వయ్యగారి సంపాదకత్వంలో వెలువడిన నాట్యకళ నాటకరంగానికి ఎనలేని సేవచేసింది. 1957లో శ్రీనివాస చక్రవర్తిగారు ఈ నాట్యకళ సంపాదకత్వం చేపట్టి సమర్థంగా నిర్వహించారు.

నాట్యకళ మాస పత్రికకు డేజీద్వారక నాగేశ్వరరావు వంతులుగారు ప్రధాన పోషకులుగా వుండేవారు. ఈ త్రైమాసికపత్రికకు మొదట్లో నీలంరాజు వెంకటేశ్వయ్యగారు, కొత్తపల్లి ఇక్ష్మయ్యగారు సంపాదకత్వ బాధ్యత నిర్వహించేవారు. వారి ఆధ్వర్యంలో రెండేళ్ళు పడిచి అగిపోయింది. 1940లో బండా కనక లింగేశ్వరరావు, కొమ్మూరి వడ్డానపతిదేవిగార్ల నిర్వహణలో కొన్నాళ్ళు పడిచి మళ్ళీ అగిపోయింది. తర్వాత 1957లో శ్రీ శ్రీనివాసచక్రవర్తిగారు తీసుకొని నాటక రంగానికి చెందిన అపూర్వ వ్యాసాలు ప్రచురిస్తూ 1961 వరకు నడిపారు. అనంతరం 1963 నుంచి రాష్ట్ర సంగీత నాటక అకాడమి

రాళ్లపల్లి అనంతకృష్ణశర్మ

గారు తమ నాటకోపన్యాసాల్లో కళ ప్రయోజనం, స్వభావ వాదంలోని ఔచిత్య అనే చిత్రాలు, నాటక రంగంలో సంగీత స్థానం, నాటక కర్త, నటులు, ప్రేక్షకుల బాధ్యత, శ్రీలు నాటకాల్లో నటించడం వల్ల కలిగే ఇబ్బందులు మొదలయిన వాటిని గురించి విపులంగా తర్కించారు. శ్రీలు శ్రీ పాత్రలు ధరించడం వల్ల కళకు కలిగే విశేష లాభం ఏదీ లేదని వైగా సీతి దృష్టితో చూస్తే నష్టం కలిగే అవకాశం వుందని వీరు అభిప్రాయ పడ్డారు. “శ్రీ పురుషుల పరస్పరాకర్షణ శక్తి దూరదూరంగా వున్నప్పుడే వుంటుందికాని వారికి సామీప్య వర్తనం అధికం అయి, మైత్రి పెరిగితే ఈ ఆకర్షణ తగ్గుతుందని కనక సీతికి భంగంలేదని అనే వారి వాదంతో శర్మగారు విభేదిస్తారు. సీతికి భంగంలేని ఏర్పాట్లు, నియమాలు జరిగే వరకు శ్రీలు పురుషులతో పాటు రంగం ఎక్కడుండా దూరంగా వుండాలని, లేదా శ్రీలే ప్రత్యేకంగా తమ అభినయ కళను ప్రదర్శించే మార్గాలు కల్పించుకోవాలని వీరి సూచన. నాటకాల్లో చేరే శ్రీ పురుషులంతా సీతికి దూరంగా అనేది నిల్ల తనపు ప్రశ్న అని వీరింటారు. అనంత కృష్ణశర్మగారి నాటకోపన్యాసాలు ధర్మవరం రామకృష్ణమాచార్యులు, కోలా చలం శ్రీనివాసరాయుల స్మారకోత్సవాల సందర్భంగా చదవబడిన వ్యాసాలు. ఇందులో మొదటి వ్యాసంలో నాటక సమస్యలు, రెండవ వ్యాసంలో రామకృష్ణమాచార్యులు, శ్రీనివాసరాయల రచనారీతుల చర్చ జరిగింది.

గత చిత్రం

1986 ఏప్రిల్ 23న మద్రాసులోని విజయ శేషమూల్ లో జరిగిన "శ్రావణ సంధ్య" చిత్రం శతదినోత్సవ సందర్భంలో శారద నుండి ఎ. కోదండరామిరెడ్డి, జ్ఞాపికలను స్వీకరిస్తున్న దృశ్యం.
-అరుణరాని శేషచలం

అయ్యప్ప భక్తుల కోసం
తండ్రి సచిత్ర వారపత్రిక అంకిష్టంగా ఆంధ్రపత్రికలో

- * తండ్రి భక్తులకు అలరించే అయ్యప్ప శివతీర్థ పర్యటన
- * వారపత్రిక పుస్తకాలు అయ్యప్పను సంక్షిప్త పదాలే నియమాలు
- * ముగిసిన పాఠశాల పరీక్షలు
- * కులయజ్ఞ వైసం అయ్యప్పను ఆశ్రయించే నాథులు స్వామిగా
- * పాదాభిషేకం అయ్యప్పను ఆశ్రయించే పాదాభిషేకం
- * అయ్యప్ప భక్తుల సమస్యలకు అంకితం పేర్కొంటుంది

ప్రయాగ కమ్యూనిటీ

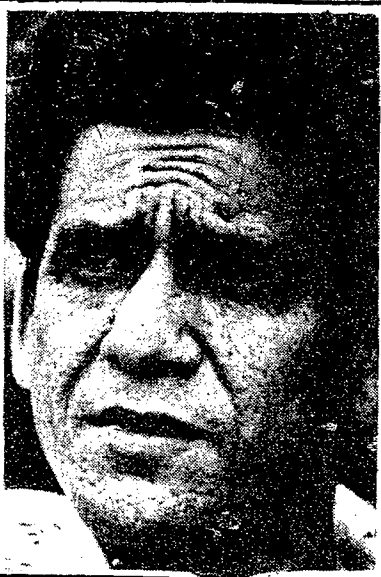
'మనోరంధ్రం'

శ్రీనివాస సంస్థ

9-11-90 ప్రత్యేక ప్రకటన

'కథ నన్ను కదలించింది!'

ఓంపురి

ఓంపురి ఇండియా ఆర్ట్ క్రియేషన్స్ వారి చిత్రం లోని ఒక ముఖ్య పాత్ర పోషించిన జరుగుతున్నప్పుడు ఓంపురి నటనను ప్రత్యక్షంగా చూడటం జరిగింది. ఈ సన్నివేశం చిత్రానికి ఆయువు పట్టు అయినందువల్ల ఆ వివరాలు వ్రాయుట లేదు. చివరగా ఓంపురి రాజకీయాల గురించి మాట్లాడుతూ రాజకీయవేత్తలు ప్రజా సమస్యలతో అడుక్కొంటున్నట్లు మండల్ కమిషన్, రామజన్మభూమి వివాదాల గురించి పరోక్షంగా ప్రస్తావించారు.

ఓంపురి శ్రీమతి సీమా నిర్మాత, దర్శకురాలు కూడా. క్రితంలో ప్రసారమైన "ఖిలే కారహాస్య" సీరియల్ కు సీమా నిర్మాత దర్శక బాధ్యతలు నిర్వహించింది. ఆమె తాజా సీరియల్ "సర్కస్" గురించి ఓంపురిని ప్రశ్నించగా, ఈ సీరియల్ మధ్యాహ్నం కార్యక్రమాలలో త్వరలో ప్రసారం అవుతుందని తెలిపారు.

ప్ర: ఇక్కడ మాటెంత, వాతావరణం ఎలా ఉంది?

జ: మొదటిసారి శ్యాంబెన్ గల్ "మండి" చిత్రానికి ప్రాధాన్యత వచ్చింది. తర్వాత విశ్వానాథ్ గారి చిత్రం పూర్తయ్యాక, మరలా ఈ చిత్రానికి చేస్తున్నాను. పట్టణానికి దగ్గరలో ప్రవహిస్తున్న అందాల గోదావరి ఆకట్టుకుంటుంది. యువదర్శకుడు ఉమామహేశ్వరరావు, వాయాగ్రాహకుడు మధు అంబల్ ఎక్కడా కాంప్రమైజ్ కాకుండా బాగా వర్క్ చేస్తున్నారు.

ప్ర: టి.వి. గురించి మీ అభిప్రాయం?

జ: టి.వి. శక్తివంతమైన ప్రసారసాధనం. కానీ వ్యాపారదోరణిగల సీనిమా వ్యక్తులు ఈ రంగంలో ప్రవేశిస్తుండటంవల్ల టి.వి.ని వారు ప్రస్తుతపట్టిస్తున్నారు.

ప్ర: మీరు ఎక్కువగా అభిమానించే నటులు ఎవరు?

జ: ఎంత క్లిష్టమైన పాత్రనైనా సమర్థవంతంగా పోషించగల భారతదేశ వీక్షక నటుడు కమలహాసన్. పుష్పకవిమాన్, నాయక్, అప్పారాజు చిత్రాలలో కమల్ అనమానంగా నటించాడు. అందుకే నటుడిగా కమల్ ని ఆరాధిస్తాను.

పి. గణపతిరావు

(5వ పేజీ ఆదివారం)

ఉద్యోగం చేస్తున్నప్పటికీ శ్రీ పురుష విచక్షణ మాత్రం మినహాయించబడదు. తరచుగా శ్రీలు కూడా ఆ తేడాను వివరిత స్థాయిలో పరిగణనకు తీసుకుంటారు. కొన్ని సమయాలలో మహిళలు ఆత్మన్యూనత చెందుకుంటారు. తమ జాతి (శ్రీజాతి) పరంగా రాయితీలు కోరతారు. ఇదంతా న్యూనత అయినది వారు గమనించరు. ఈమాదిరి మహిళలపై గుల్జార్ బాన్ వివిధమైన సానుభూతి ప్రకటించడు. ఉద్యోగ నిర్వహణలో తనక్రింద పనిచేసే పురుషులకంటే కూడా మహిళల మూలంగానే అనేక యిబ్బందులు కలిగినట్లు తెలిసింది. వివిధ స్థాయిలలో రాయితీలు కోరడమే శ్రీ అవినేకపు చర్య అని స్పష్టీకరించింది.

మహిళా ప్రధాని అధికారంలో ప్రవేశించిన తర్వాత శ్రీజాతి పురోగమనానికి కొన్ని కొత్త ద్వారాలు తెరవబడినప్పటికీ అవేమీ సత్ఫలితాలు ఇవ్వలేకపోయాయి.

ప్రభుత్వ పాలనారంగంలో మహిళలు చాలా అభివృద్ధి పున్నారు. స్టేట్ ట్రైనింగ్, పబ్లిక్ సెక్టరులో మూత్రం. వారిలో వివాహితులు కూడా ఉద్యోగాలు చేస్తున్నారు.

తన పాలనాకాలంలో అనేకసార్లు తన దేశ మహిళల మరింతగా వ్యక్తిత్వం సంతరించుకో

వాలని, క్రియ-శక్తి శీల ప్రవృత్తి పెంచుకోవాలని బెనజీర్ ఉపదేశించింది. మహిళల ఉదాహరణను, కోరి తెచ్చుకున్న పరాధీనత భావాన్ని విమర్శించింది. అయితే దేశాన్ని పాలించే వీరవనితకు అసహాయత ప్రాప్తించింది. శ్రీల వైతిక వర్తన పెంచగలిగింది, కార్య భారతను ప్రోత్సహించింది. పురుషులకు మాత్రమే పరిమితమైన ఆదేశ ఇప్పటి వివిధకలలో మరలరాజయం పొందింది కొత్త ప్రభుత్వం తిరిగి పూర్వసిద్ధాంతాలకు, సంస్కరణలకు తిరోపరాలిస్తుందా? అదే జరిగితే - మాలిహాసామి, అమోహ నబీద్ భవిస్తానా అనుకున్న ద్యోగినుల ప్రవేశానికి మార్గం సుగమం చేయగలిగింది. కానీ బెనజీర్ ఆలోచనలు, ఆశయాలు, లక్ష్యాలు అన్నీ అవలీనమయ్యాయి.

బెనజీర్ పాలనలో ప్రయోజనం పొందిన మహిళలలో మాలిహాసామి మరియు అమోహ నబీద్ లను ప్రముఖంగా పేర్కొనవచ్చు, వీరిద్దరూ యిప్పుడు నిలాకాశంతో పోటీపడుతున్నారు. "పాకిస్తాన్ ఇంటర్నేషనల్ ఎయిర్ వేస్"లో వైల్డ్ లుగా చేర్చబడిన వీరిద్దరూ ప్రప్రథమ మహిళా వైల్డ్ లు.

ఈ ఉద్యోగాలలోకి వీరిద్దరూ సునాయా సంగా మాత్రం రానేలేదు. ఎన్నెన్నో సాహసాలు చేశారు. వ్యక్తిగత ఖర్చుతో శిక్షణ పొ

చారు. కమ్మర్ లియల్ వైల్డ్ లైసెన్స్ ను పొందారు. అయినా ఎన్ని అడ్డంకులను అధిగమించినా 1989 వరకు ఎయిర్ లైన్స్ లో అడుగు పెట్టలేకపోయారు. తర్వాత గ్రీన్ సిగ్నల్ ఇవ్వడంతో పి.ఎ.ఎ.లో ప్రవేశించగలిగారు. 1980లో ఒకసారి, 1986లో ఒకసారి అప్లికేషన్లు పంపి, సెలెక్ట్ అయినతర్వాతకూడా నియమ నిబంధనా పరిధి అనుసరించి వివిధ నిమిషాలలో మహిళలనే నెలవతో పి.ఎ.ఎ.లో ప్రవేశించలేకపోయారు. ప్రధానమంత్రిగా ఒక దేశానికి మహిళ ఎన్నికగా గలిగినప్పుడు మాత్రమే వైల్డ్ లుగా మహిళలు నియమించబడతారేమోనని వీరిద్దరూ వ్యాఖ్యానించారు.

ఇప్పుడు పాకిస్తాన్ లో పి.ఎ.ఎ. (పాకిస్తాన్ పబ్లిక్ ఎయిర్ లైన్స్) ప్రభుత్వంలో లేదు. ప్రధానమంత్రిగా బెనజీర్ కూడా గెలుబుడింది. వ్యక్తి విమిటి? వీరి ప్రోత్సాహాన్ని అందుకొని విమానయాన శిక్షణను పొందుతున్న కొద్దిమంది మహిళల భవితవ్యం ఏమిటి? సామీ, నబీద్ లు ఏమీ చింతించడంలేదు. తమ విమానయాన ఉద్యోగప్రతిభ, సామర్థ్యం బెనజీర్ ప్రభుత్వానికి చెందుతాయని వారిద్దరూ అభిప్రాయపడ్డారు. అంతేకాదు, ఒక్కసర్వాయం గేట్లు తెరుచుకున్నాయి కాబట్టి తమను బయటికి త్రోసేవేయడానికి అవకాశం వుండదనికూడా ఆశాభావం వెల్లెముపుతున్నారు.

"ఒక్కసారి వైల్డ్ అయితేవారు, ఎప్పుడూ వైల్డ్ లిగానే వుండేవారే"ని సామీ ఘంటాసధంగా చెప్పింది.

పాకిస్తాన్ ను అత్యద్భుతంగా పరిపాలించి శ్రీలు పురుషుల కెందులోనూ తీసిపోరని నిరూపించే మహదవకాశాన్ని చేతకులారా జారబడిన బెనజీర్ (37 ఏళ్ళ) పనితీరును ఆ దేశ మహిళాలోకం విమర్శిస్తున్నది. పదికోట్ల పాకిస్తానీ యుల్లో అధికాతం మంది బెనజీర్ పదవీమ్యుతిని పొందడంపై దిగ్భ్రాంతి చెందకపోయినా దేశానికి వట్టి దురదృష్టకర పరిణామానికి వగచారు. సైనిక నియంతల కలంధూస్తాలనుంచి దేశాన్ని రక్షించి, తన వ్యక్తిత్వాన్ని నిరూపించడానికి ప్రజలు సానుభూతితో, ఎంతో ఆశతో యిచ్చిన అవకాశాన్ని బెనజీర్ దుర్వినియోగం చేసింది. వయసులో ఒకే పరిణామిరాని మహిళకు అంతటి పున్నతపదవి లభించితే జరిగే పరిణామమేమిటో పాకిస్తాన్ ప్రజలకి తెలిసినప్పటికీ. ప్రధానమంత్రి పదవి అంటే గృహ రాజకీయాలను నడపటమంత తేలికైన వ్యవహారంకాదు. పాకిస్తాన్ లో ప్రజాస్వామ్యానికి తెరవడమన్నది లేనదీ సమీప భవిష్యత్తు చెప్పకనే చెప్పరుంది.

శ్రీవాసవ్య

- టి.యన్.రావు

ఆంధ్రదేశిక

బింగారు ఉన్న బీజింగ్ క్రిడానందం ముఖ్య చిత్రవాణం అందరినీ చదివినవేసేదిగావుంది. మందుతున్న తలపులు కవిత ఉత్తమ సాహితీ విలువలకు అక్షరరూపం.

“నేటి సమాజంలో ఆడపిల్లకు భూమిమీద పడనవాటిమండే మానభంగం, ప్రాణగండం దాపు రించే దుష్టత తాండవిస్తున్నదనటం నిజం.” నర సింహరావు వ్యాసం వాస్తవికతకు అద్దంపట్టింది. నరసింహరావు గత తరాల శ్రమపలం శ్రీరామమోహన గ్రంథాలయం సవినయన వ్యాసం అమూల్యమైనది. పిల్లలెందుకు ఏడుస్తారు? పసిపిల్లల మనోభావాలకు ప్రతిరాసం. మన ధక్షణవ్యవస్థను దెబ్బతీస్తున్న కాలవ్యవస్థలకు విజ్ఞానదాయకంగావుంది.

నందం రెడ్డియ్య భట్టిప్రోలు

‘చిరుపావల శీల భక్తకుడు’ వ్యాసం కడుపులో తెమిల్చినట్లున్నది. దుష్టరీతులు లోకంలో అనేకం వున్నాయి. వెతికితే, కాని వానికి మన పత్రిక ద్వారా ప్రచారంచేయటం భావ్యమా అలోచించండి. ప్రస్తుత వెగెటివ్ విధానానికంటే దుష్టత క్షులను ఎదిరించిన సాహసగాధలకు ప్రాధాన్యత కల్పించి ధార్మికజీవనానికి వాసితేచ్చ వాస్తవగాధలను వెతికితే ప్రకటించి లోకసేవచేయండి.

రావల్ల జనార్దనరావు మచిలీపట్నం

14-10-90 ఆంధ్రదేశికలో బీజింగ్ క్రిడల విశేషాలు మీరు విపులంగా చర్చించడం బాగుంది. అవసరమైనంత మేర వివరాలు కూడా అందజేయడంవల్ల సామాన్య పాఠకుడికి సైతం అంత రుచియ రంగంలో మన అలుగాళ్లు ఎంత వెనుకబడి ఉన్నారో అని ఆశ్చర్యం కలుగక మానదు. మొత్తం క్రిడలలో వైవాచిక 183 స్వర్ణాలు, 107 రజితాలు సాధించగా భారతదేశానికి ఒక

ఒక స్వర్ణం, ఏదో గుడ్డిలో మెల్లగా 8 రజితాలు రాజుం నిజంగా సిగ్గుచేటు. క్రిడానందంలో కూడా రాజకీయ జోక్యం పెరిగిపోయిందని, ఈ దిశగా ప్రభుత్వాధరణ రావలసినంతగా రావడం లేదని అదే మన తీవ్ర వైఫల్యానికి కారణమనీ, దేశమంతా చెప్పుకుంటూనే ఉన్నారు. “ఏడు వారాల నగలు” ధరించిన పట్టుమహిషిలా వైవా వెలిగిపోతూంటే ‘ఒంటిపేట’ గొలుసుతో ఓ పరిచారికలా ‘భారత్’ కృంగిపోడం మన దురదృష్టం. కాపోతే ‘12 దేశాలకి అసలు ఏవతకమూ రానే లేదు కదా’ అని మనం నంతోషవదాలి. ఈ స్థితి నివారించగల చర్యలు తీసుకోడం కేంద్ర ప్రభుత్వ పరంగానే జరగాలి. ఇప్పుడైనా ప్రభుత్వాధినేతలకు కళ్లు తెరిచి, భవిష్యత్తులో మట్టి ఇలాంటి తలచంపులకి తావు లేకుండా చేస్తారని ఆశిద్దాం.

వ్యాసరచయితకి నా అభినందనలు.
దంతుర్తి చినరామచంద్రరావు
రామచంద్రపురం

అక్టోబరు 14 నాటి ఆంధ్రదేశిక ఆంధ్రదేశికలో జి. వి. ఎల్. నరసింహరావు వ్రాసిన “చిరుపావల శీల భక్తకుడు” అనే వ్యాసం ద్వారా బొంబాయిలో జరిగిన అంశాలను సవివరంగా అందించినందుకు ధన్యవాదాలు.

ఒకప్పుడు మంచిది కాదనే మధ్యాహ్నపు కునుకు నిద్ర ఒంటికి మంచినది యివ్వదు చాలా మంది చెబుతున్నట్లు, వ్యాపార ధోరణితో కరుణను పూర్తిగా కోల్పోయిన వివాహ వ్యవస్థకు మంగళం పాదాలైన సమయం ఆసన్నమయింది.

డా. సిద్ధం కొండయ్య,
సికిందరాబాద్.

ఆంధ్రదేశిక (డి. 7-10-90) ముఖచిత్రం మనదేశ ప్రధాని శ్రీ వి.పి.సింగ్ గారి తడేక డిక్షితో వున్న చిత్రపు బావున్నది. యీయన గారు ప్రస్తుతం నలు సమస్యలతో, సతమతమోహ

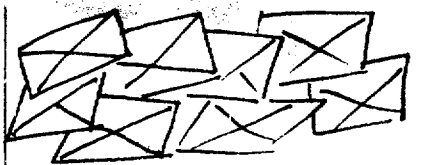

వూగినలాటలో యుంటూ దేశ ప్రజలందరికీ క్షేమ కల్గించి అశాంతిని కల్గించిన సమయంలో మీరు ఆయనగారి ఫొటో వేసినందులకు సంతోషిస్తున్నాము.

లోపల వేజీలో పుట్టబోయేది పాపా-చాలా! వ్యాసం మరయు వివరాలు బాగాయున్నవి. వ్యాసకర్తగారు తెలిసిన ప్రకారం అమలు చేసుకోగల వార్త కోర్కెలు నెరవేరగలవు. యీలాంటి సంతోష విషయాలు కష్టపడి సేకరించినందుకు వారికి, ప్రచురించినందులకు మీకు అభినందనలు తెలియజేయుచున్నాము.

-వక్ర-అగడ్త సూర్యప్రకాశరావు,
నర్సరావుపేట.

ఆంధ్రదేశిక ఆంధ్రదేశిక మా కుటుంబంలోని వారికందరికీ నిజంగా ఎంతో ఆహ్లాదం కల్గిస్తుంది.

వీనిలో ప్రచురించే ప్రతి వ్యాసం మమ్మల్ని ఎంతో ఆకట్టుకుంటుంది. ‘ది స్వార్డ్ ఆఫ్ ట్రిపుసుల్తాన్’ సీరియల్ తెలుగు అనువాదం ప్రచురించండి. టివివి గూర్చిన విశేషాలు మాకు ముందుగా అందిస్తున్నందుకు మీకు మా కృతజ్ఞతలు. ముఖ్యంగా యవత ఈ రోజుల్లో అభిమానించే క్రికెట్ గూర్చి, క్రికెట్ల గూర్చి ప్రత్యేకంగా ప్రచురిస్తున్నందుకు మీకు మా ధన్యవాదములు. “వంద సంవత్సరాల మహోన్నత చరిత్ర” ద్వారా కాశీ నాథుని నాగేశ్వరరావుగారిని గూర్చి ప్రచురించిన వ్యాసం మాకు చాలా బాగానచ్చింది.

-నల్లా ప్రశాంత్ కుమార్,
తెనడి, నిడదవోలు.

బొమ్మల సమగ్రత అనేది మట్టికి గుళ్లు, గోవురా అకి, మసీదులకి సంబంధించినది కాదు. మానవ జీవన పురోభివృద్ధికి చక్కని సోపానమని తెలియ చేసారు. వి.జి.గారు తమ వ్యాసంలో అరుదైన వన్యప్రాణులకు ప్రాణ ప్రతిష్ట చేయాలన్న అవసరం ఎంతైన ఉంది. వంద సంవత్సరాల మహోన్నత చరిత్రలో అనాటి ఉద్యమాలు నేటి తరానికి స్ఫూర్తినిచ్చేదిగా ఉంది. మనీషీలో జీవం వింపే శాతులు అంతరించినట్లుంటే శాస్త్రదేవతల పరిశోధనలు ఫలింపాలని ఆశిస్తున్నాము.

-మాచెర్లకనకదుర్గమల్లిభార్యనరావు,
హనుమాన్ పేట.

28-10-1990 ఆదివారం మొదలు 3-11-1990 శనివారం వరకు

వారంకాలు

మేషం
(అశ్విని, భరణి, కృత్తిక 1 పా)

నర్సవిధాలా అనుకూలం. పుస్తక విక్రేతలకు అనుకూల సమయం. విద్యార్థులకు సహాయమున్నది. రాజకీయంగా అనుకూలం. పత్రికా వ్యాపారం సుఖదాయకం. శుభకార్యచరణం. 1, 2 తా. లందు పరిచితుల సహాయం లాభప్రదం.

వృషభం
(కృత్తిక 2, 3, 4 పా, రోహిణి, మృగశిర, 1, 2 పా)

శుభసమయం. గ్రహసంకూలతయున్నది. సజ్జన సహాగత్యమున్నది. బహుదూరానికి వెళ్లవలసిన అగత్యమున్నది. విద్యార్థులలోకానికి సుకరం. చిక్కులు నివృత్తి కాగలవు. సభామర్యాదయున్నది. 29, 30 తా. లందు మీ యత్నం సానుకూలం కానున్నది.

మిథునం
(మృగశిర 3, 4 పా, అర్ధ పునర్వసు 1, 2, 3 పా)

అవసరాలకు ద్రవ్యం అందుతుంది. ప్రతివ్యవహారం మీకు అనుకూల ప్రదమవుతుంది. కొందరు విదేశ ప్రయాణం చెప్పడగిన ముఖ్యాంశం. యత్నకార్యసిద్ధి. అతిథి అభ్యాగతులను ఆదరించుట సరియైన పరిస్థితి. 2, 3 తా. లందు మీమ్ము అభిమానించే వారున్నారు.

కర్కాటకం
(పునర్వసు 4 పా, పుష్యమి, అశ్లేష)

సజ్జనసాంగత్యమున్నది. అనుకొన్న ప్రకారం సర్వ వ్యవహారాలు సానుకూలం కాగలవు. బంధు మిత్రుల కలయిక. కొందరకు నూతన వాహనానుకూలం. భూస్థితి పెంపొందుతుంది. 2, 3 తా. లందు వ్యాపారరీత్యా అనుకూలత.

సింహం
(మఘ, పుబ్బ, ఉత్తర 1 పా)

నర్సరంగాలలో పుత్తి చెప్పవచ్చు. బంధువుల సంబంధాన్ని గూర్చిన చర్యలు. ఉద్యోగమందు పుత్తి యందు పెంపు చెప్పటకు ఆస్కారం. ధన లోపం లేదు, వస్త్ర లోపం అంతకన్నా లేదు. స్థితి పెంపు. 1, 2 తా. లందు యిష్టబంధు సమాగమం.

కన్య
(ఉత్తర 2, 3, 4 పా, హస్త, చిత్త 1, 2 పా)

అవసరాలకు డబ్బు చిక్కుతుంది. మీ ఆరోగ్యమందు అభివృద్ధికరమైన మార్పులు రానున్నవి. బంధువులు రానున్నారు. వ్యాపారం సుకరంగా సాగిపోవటం, వ్యవహారాలందు విజయం సంభవించటం, రాజీయొక్క ఇక్షణం. వాణికారంగా జరుగని ఒకానొక వ్యవహారం అనుకూలదానుకం. 2, 3 తా. లందు అదాయపుత్తి.

తుల
(చిత్త 3, 4 పా, స్వాతి, విశాఖ 1, 2, 3 పా)

సజ్జనసాంగత్యం. నూతన వాహన సేకరణకు అవకాశం. వ్యాపార నిమిత్తమై ప్రయాణం, రాజకీయ మిత్ర సందర్శనం. అనుకొనని రీతిగా బంధు మిత్ర సమాగమం. కృషి లోపం లేకుంటే అన్ని రంగాల వారికి అనుకూలం. 1, 2 తా. లందు ధనలబ్ధి.

పుశ్చికం
(విశాఖ 4 పా, అనూరాధ, జ్యేష్ఠ)

కానివర్తమున్నది. అసూయపడే వారున్నారు. ఉద్యోగం కూడా హాయిగా జరుగుటకు ఆస్కారముండదు. పుత్తిరీత్యా అనుకూలమున్నదని గ్రహించాలి. దూరాన్నుండి మిత్రుల రాగలరు. ఏదో శుభ సంబంధ చర్యలుంటాయి. అప్రయత్నదనాదాయం.

ధనుస్సు
(మూల, పూర్వాషాఢ, ఉత్తరాషాఢ 1 పా)

శ్రద్ధాసక్తులతో కార్యసాధన గావించాలి. సుఖశాంతులున్నాయి. అప్రయత్న ధనలాభమున్నది. యత్నకార్యసిద్ధి. గమనించాలి. శుభ సమయం. పుత్తియందు పెంపు. విద్యార్థులకు సహాయమున్నది. 29, 30 తా. లందు రాబడికి ఆస్కారం.

మకరం
(ఉత్తరాషాఢ 2, 3, 4 పా, శ్రవణం ధనిష్ఠ 1, 2 పా)

ఏది ముందో, ఏది వెనకనో తెలిసి మెలగటం కార్యసాధకుని ప్రతిభ. విలువ గల వస్తువులు సేకరిస్తారు, వాటిని కాపాడుకోవాలి. అదాయ రీత్యా ఎలాంటి లోపంరాదు. క్రమంగా ‘శని’ అనుకూలడగుట మీరే గమనిస్తారు. 28, 29 తా. లందు ధనలాభం, పుత్తియందు పెంపు గమనించాలి.

కుంభం
(ధనిష్ఠ 3, 4 పా శతభిష, పూర్వాభాద్ర 2, 3 పా)

ధనలోపం లేదు. వ్యాపారలోపం రాదు. అన్ని రంగాలలో అభివృద్ధికరమైన మార్పులు రాగలవు. స్థితి యందు పెంపు. ఉత్తముల సహవాసం, రాజకీయమందు అనుకూలం. వారాంతాన ఏదో మేలు. చిత్రనిర్మాణానుకూలత. 1, 2 తా. లందు అష్టవసూలగుట గమనించగలరు.

మీనం
(పూర్వాభాద్ర 4 పా, ఉత్తరాభాద్ర, రేవతి)

వ్యాపారం సుకరంగా సాగుతుంది. కొందరు కలాసాహితీరంగానుకూలత, విద్యాయోగ్యత, వ్యాపారనిమిత్తం ప్రయాణం, ఒక్కటేమిటి, గురుని అనుగ్రహం ఎంతవని అయినా చేయిస్తుంది. మరికొంత కాంక్ష కూడా బాగుండటం గ్రహించగలరు. మహిమ సందర్శనమున్నది. 28, 29 తా. లందు ద్రవ్యలబ్ధి.